

Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä

ViherKARA-verkosto

Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä

ViherKARA-verkosto

Helsinki 2013

SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUS

S Y K E

SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPORTTEJA 39 | 2013

Suomen ympäristökeskus
Ympäristöpolitiikkakeskus

Taitto: Pirjo Lehtovaara

Julkaisu on saatavana ainoastaan internetistä: www.syke.fi/julkaisut | helda.helsinki.fi/syke

ISBN 978-952-11-4254-3 (PDF)
ISSN 1796-1726 (verkkokj.)

ALKUSANAT

Raportti on tulosta ViherKARA-verkoston käsitetyöpajoista kesäkuussa 2010, marraskuussa 2011 ja elokuussa 2013 sekä verkostolaisten ja muiden kiinnostuneiden kommentoinnista. ViherKARA on kaupunkirakennetta koskevan verkostotutkimushankkeen (KARA) osana toimiva verkosto, jonka tavoitteena on edistää suunnittelijoiden ja tutkijoiden välistä keskustelua ja tietojen vaihtoa kaupunkiseutujen vihreästä infrastruktuurista ja rakentamattomista alueista. Verkoston toiminta tukee erityisesti suurten kaupunkiseutujen kehittämistä yhdyskuntarakenteen näkökulmasta. Verkostossa on mukana kaupunkisuunnittelun edustajia Helsingistä, Espoosta, Vantaalta, Turusta, Tampereelta, Oulusta, Kuopiosta, Lahdesta, Jyväskylästä ja Joensuusta sekä muita viheralueiden kanssa työskenteleviä ammattilaisia mm. ympäristöhallinnosta, yliopistoista Helsingin seudun ympäristöpalveluista ja yrityksistä. Työn on koordinoanut ja raportin koonnut Maija Faehnle. Kiitokset kaikille työhön osallistuneille!

ViherKARA: www.ymparisto.fi/ykr > ViherKARA

SISÄLLYS

Johdanto	7
Yleiskäsitteet	10
Kaupunkiseutu.....	10
Kaupunkikuva.....	11
Maisema.....	11
Maisemakuva.....	12
Kulttuurimaisema.....	12
Kulttuuriympäristö.....	13
Rakennettu ympäristö.....	14
Kaupunkiluonto.....	14
Viheralue.....	15
Vihreä infrastruktuuri.....	16
Ekosysteemipalvelut.....	18
Virkistysalueiden palvelut.....	19
Sosiotooppi.....	20
Vihertehokkuus.....	21
Rakennekäsitteet	22
Maisemarakenne.....	22
Kaupunkirakenne.....	23
Yhdyskuntarakenne.....	25
Viherrakenne.....	25
Viheralueverkosto.....	27
Virkistysalueverkosto.....	27
Ekologinen verkosto.....	28
Viheryhteys.....	29
Virkistysyhteys.....	30
Ekologinen yhteys.....	31
Kaavamerkinnot	32
Virkistysalue (V).....	32
Retkeily- ja ulkoilualue (VR).....	33
Puisto (VP).....	33
Lähivirkistysalue (VL).....	33
Urheilu- ja virkistyspalvelujen alue (VU).....	34
Leikkikenttä (VK).....	35
Suojaviheralue (EV).....	35
Vesialue (W).....	35
Luonnonsuojelualue (SL).....	36
Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeä alue (Luo).....	36
Maa- ja metsätalousalue (M).....	37

Hautausmaa (EH)	37
Siirtolapuutarha- tai palstaviljelyalue (RP)	37
Korttelialue	38
Yleinen alue.....	38
Viheryhteystarve.....	39
Muut kaavamerkinnot	39
Alueiden luonnehdinnat.....	40
Kasvullinen alue	40
Pienvedet.....	40
Vapaa ranta	41
Puisto (perustettu/rakennettu)	41
Luonnonmukaisesti hoidettava viheralue	42
Luonnonarvojen säilymisen kannalta merkittävä viheralue	43
Joutomaa	43
 Lähteet.....	 44
 Kuvailulehti	 48
Presentationblad.....	49
Documentation page	50

Johdanto

Tässä raportissa on määritelty keskeisiä käsitteitä, joita tarvitaan kuvailtaessa kaupunkiseutujen vihreää infrastruktuuria eri näkökulmista. Vihreä infrastruktuuri tarkoittaa strategisesti suunniteltua verkostoa, johon kuuluu niin luonnollisia kuin ihmisen luomiakin viheralueita, pihojen kasvullisia osia, pienvesiä ja vesialueita ja muita fyysisiä luonnon elementtejä, ja joka on suunniteltu tuottamaan erilaisia ekosysteemipalveluja ja jota hoidetaan tässä tarkoituksessa. Viheralueita koskevia käsitteitä on koottu aiemminkin (Antikainen ym. 1992) mutta nykyaikaisen vihreän infrastruktuurin tarkastelun kannalta koottu käsitteistö on puuttunut. Tässä määritelty käsitteet perustuvat erilaisten kohteiden yleiseen kuvaamiseen, mutta käytännössä käsitteet saavat erilaisia sisältöjä sen mukaan, millaisissa paikoissa olevia kohteita niillä tarkoitetaan. Esimerkiksi ”viheralueet” ovat erilaisia kaupunkikeskustoissa kuin taajamien reuna-alueella. Käsitteitä käytettäessä on tärkeä välittää ymmärrystä kulloinkin kysymyksessä olevasta paikasta. Sijaintia yhdyskuntarakenteessa voi kuvata esimerkiksi kaupunki-maaseutu-alueuokitusten ja vyöhykkeiden avulla (ks. esim. Helminen ym. 2013, Ristimäki ym. 2013, Kosonen 2007, 2009, Lahden kaupunki 2011).

Käsitteet on tässä jaettu yleiskäsitteisiin, rakennekäsitteisiin, kaavamerkintöihin ja alueiden luonnehdintoihin (ks. taulukko 1). Rakennekäsitteet, kuten kaupunkirakenne ja viherrakenne, ovat yleiskäsitteitä, mutta yleiskäsitteiden laajan joukon jäsentämiseksi nämä suoraan rakennetta koskevat käsitteet on tässä erotettu omaksi ryhmäkseen. Rakennekäsitteet liittyvät ennen kaikkea kaupunki- ja seututason suunnitteluun. Kaavamerkinnät luonnehtivat käyttötarkoituksia, joihin alueita kaavoituksella varataan. Käyttötarkoituksen määrittelyn lisäksi kaavoissa annetaan erillisiä määräyksiä luonnon ja kulttuuriympäristön suojelusta sekä ympäristöhaittojen ehkäisystä. Alueiden luonnehdinnat taas kuvaavat alueen visuaalista luonnetta. Vihreän infrastruktuurin tarkastelussa alueiden luonnehdinnat antavat käsitystä viheralueiden tavoiteltavasta ylläpidosta ja ilmiästä.

Kaavamerkintöjen haasteena on, että sama käsite, esimerkiksi lähivirkistysalue, on eri kaavatasoilla sisällöltään erilainen. Kaavamerkintöjä käytetään toisissa kaupungeissa hienojakoisemmin, toisissa karkeammin. Kaavamerkinnöissä ja niiden käytön ohjeistuksessa ei nykyisellään juuri huomioida viherrakenteen näkökulmaa ja merkinnät kaipaisivatkin päivittämistä.

Kaavoihin on toisinaan pyritty sisällyttämään alueiden hoitoa luonnehtivia piirteitä, vaikka ne eivät varsinaisesti sovi kaavan luonteeseen. Käsitteiden tarkkaa jaottelua on vaikea tehdä, esimerkiksi ”puistoa” käytetään niin kaavamerkintänä kuin alueen luonnehdintanakin. Alueiden luonnehdintoja käytetään mm. viheralueohjelmissa ja kaupunkien yleispiirteisissä viherverkoston suunnitelmissa. Viherympäristöliitto on laatinut valtakunnallisen hoitoluokituksen (Nuotio 2007), joka on melko vakiintunut viheralueiden hoidossa eri puolilla Suomea. Alueiden luonnehdintoja on kuitenkin käytössä kirjavasti. Tässä julkaisussa luonnehdinnat ovat mukana hyvin yleisellä tasolla: esimerkiksi luonnehdinta ”rakennettu puisto” liittyy valtakunnallisen luo-

kituksen pääluokkaan A (rakennetut viheralueet) ja ”luonnonmukaisesti hoidettu viheralue” luokkiin B (maisemapellot ja -niityt) ja C (taajamametsät).

Käsitteiden yhtenäistämiseksi tarvetta olisi myös valtakunnalliselle luokitukseen alueiden käyttötarkoituksen näkökulmasta. Joissain kaupungeissa on kehitetty oma viheralueiden käyttöluokitus. Käyttöluokitus auttaa osaltaan kiinnittämään kaavojen laadinnassa huomiota tulevien viheralueiden luonteeseen ja siihen, millaisia reittejä ja muita palveluita niille mahdollisesti tulee. Esimerkiksi Jyväskylässä käyttöluokitus koostuu seitsemästä pääluokasta, joiden alla on useita tarkempia käyttötyyppiejä, kuten koirapuistot, leikkipuistot, hautausmaat, siirtolapuutarhat, laidunalueet ja niityt.

Jatkossa tulisi selvittää myös erilaisia välialueita kuvaavia käsitteitä, kuten reuna- vyöhyke, puskurivyöhyke ja suojavyöhyke. Tällaisia käsitteitä käytetään esimerkiksi luontoinventointiraporteissa toisinaan vaikeatulkintaisesti. Selventäminen toisi apua esimerkiksi kaavahankkeiden pohdintoihin siitä, tulisiko rakentamisalueen ja luonnonmukaisena säilytettävän alueen väliin kaavoittaa jonkinlainen suojavyöhyke ja mihin käyttöön se varattaisiin.

Raporttiin on koottu suositeltavat keskeiset käsitteet määritelmien ja määritelmien suositeltavat vastineet englanniksi ja ruotsiksi. Vastineiden valinnassa hyödynnettiin mm. EnDic-ympäristösanakirjaa (<http://mot.kielikone.fi/mot/endic/net-mot.exe?UI=fied&height=165>). Mukana on myös käsitteiden käytössä huomioitavia seikkoja sekä kullekin käsitteelle läheisiä käsitteitä, joita on käytetty tarkoittaessa samaa tai melkein samaa. Läheisissä käsitteissä on merkitty korostuksella ne, jotka on toisaalla raportissa esitetty suositeltavina. Määritelmien yhteydessä on esimerkkejä käsitteiden käytöstä suunnitelmissa ja muissa julkaisuissa.

Suosittelaviksi käsitteiksi valittiin sellaiset, jotka ViherKARA-verkoston jäsenet keskusteluissaan totesivat keskeisimmiksi kaupunkiseutujen viherrakenteen suunnittelussa ja joissa he kokivat käsitteen merkityksen selventämisen tarpeelliseksi. Käsitteiden määrä haluttiin pitää kohtuullisena. Esimerkiksi käsite maisemakuva otettiin mukaan, koska sitä katsottiin tarvittavan monenlaisissa viherrakennetta koskevissa suunnitelmissa, mutta maisematila jätettiin pois, koska sen rinnalla olisi ollut johdonmukaista käsitellä omina kohtinaan monta muutakin maisema-analyysin käsitettä, kuten maamerkki tai solmukohta (ks. esim. Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen... 2013, Nyman 2013). Vastaavasti esimerkiksi erilaisia reittejä kuvaaviin käsitteisiin päädyttiin vain viittaamaan virkistysyhteys-käsitteen yhteydessä.

Taulukko 1. Suositeltavat käsitteet.

Yleiskäsitteet	Rakennekäsitteet	Kaavamerkinnot	Alueiden luonnehdinnat
• Kaupunkiseutu • Kaupunkikuva • Maisema - Maisemakuva - Kulttuurimaisema • Kulttuuriympäristö • Rakennettu ympäristö • Kaupunkiluonto • Viheralue • Vihreä infrastruktuuri • Ekosysteemipalvelut • Virkistysalueiden palvelut • Sosiotooppi • Vihertehokkuus	• Maisemarakenne • Kaupunkirakenne • Yhdyskuntarakenne • Viherrakenne • Viheralueverkosto - Virkistysalue- - verkosto - Ekologinen verkosto • Viheryhteys - Virkistysyhteys - Ekologinen yhteys	• Virkistysalue - Retkeily- ja ulkoilualue - Puisto / Lähivirkistysalue - Urheilu- ja virkistys- - palvelujen alue - Leikkikenttä • Suojaviheralue • Vesialue • Luonnonsuojelualue • Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeä alue • Maa- ja metsätalousalue • Hautausmaa • Siirtolapuutarha- tai palstaviljelyalue • Korttelialue • Yleinen alue • Viheryhteystarve • Muut kaavamerkinnot...	• Kasvullinen alue • Pienvedet • Vapaa ranta • Puisto (perustettu/rakennettu) • Luonnonmukaisesti hoidettava viheralue • Luonnonarvojen säilymisen kannalta merkittävä viheralue • Joutomaa

Huomioita suunnitelmien nimistä

Kaupunkien viheralueohjelmiin kuuluvat alueet eivät ole suoraan samat kuin ne, jotka tämän julkaisun mukaisella määritelmällä lukeutuvat viheralueiksi. Viheralueohjelmat koskevat vain kaupungin omistamia ja usein erityisesti puistotoimen tai vastaavan ylläpitämiä alueita. Joissain viheralueohjelmissa on mukana myös esimerkiksi liikuntatoimen vastuulla olevia alueita.

Viheralueita koskevista suunnitelmista on toisinaan käytetty nimeä viherkaava, tarkoituksena saada suunnitelmalle painoarvoa ja vastustuskykyä rakentamispaineita vastaan. Nimitys johtaa kuitenkin harhaan, jos suunnitelmalla ei oikeasti ole kaavan lainmukaista valmistelua ja sen tuomaa lainvoimaisuutta. Myös varsinaisia viheralueisiin keskittyviä kaavoja on nimitetty viherkaavoiksi. Täsmällisempi ilmaisu niille olisi esimerkiksi viheralueiden osayleiskaava tai viheralueiden asemakaava.

Viheralueita koskevat kaavamerkinnät eivät nykyisellään kovin hyvin tue viherakenteen kokonaisvaltaista suunnittelua ja niitä olisi tarpeen päivittää (esim. MA-MA-työryhmä 2011). Myös viheralueiden hoitoa ja kehittämistä käsittelevien suunnitelmien nimitykseen tarvittaisiin selkeyttä. Nykyisellään käytössä on lukuisia käsitteitä, joiden sisältö vaihtelee, mm. viheraluesuunnitelma, viheralueiden yleissuunnitelma, aluesuunnitelma, hoito- ja kehittämissuunnitelma.

Yleiskäsitteet

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Kaupunkiseutu EN - Urban region RU - Stadsregion	Kaupunkiseutu koostuu keskuskaupungista ja sitä ympäröivästä alueesta, jolla asuvien työssäkäynti- ja asiointimatkat kohdistuvat keskeisesti kaupunkiseudun keskukseen tai alakeskuksiin.	
Huomattavaa	Kaupunkiseudun ja vastaavien aluekäsitteiden määrittely on hyvin riippuvainen kontekstista. Määritelmä on tarkennettava kulloisenkin tarkastelun tarkoitukseen sopivaksi. Esimerkiksi Helsingin seudun työssäkäyntialueen yhdyskuntarakenteen ja liikenteen tarkastelussa (Ristimäki ym. 2011) on tehty jaottelu kahdeksaan alueryhmään, jotka puolestaan jakautuvat kaupunkiseutuihin (pääkaupunkiseutu, raideliikenteeseen tukeutuvat kaupunkiseudut, muut itsenäiset kaupunkiseudut, reuna-alueiden pienet kaupungit), pääkaupunkiseudun kehysalueisiin (intensiivisen raideliikenteen kehysalue, sisempi kehysalue, ulompi kehysalue) sekä ympäröiviin maaseutumaisiin alueisiin. Aluejaon keskeiset kriteerit ovat olleet etäisyys pääkaupunkiseudulta, kaupunkiseuturajaukset, raideliikenteen palvelutaso sekä työssäkäynti pääkaupunkiseudulle. Alueen yhdyskuntarakennetta on analysoitu vyöhykkeinä, joissa alueryhmät on jaettu joukkoliikenteen kannalta edullisiin vyöhykkeisiin, autovyöhykkeisiin sekä vyöhykkeisiin, joilla jalankulun ja pyöräilyn edellytykset ovat hyvät. Laaja-alaisissa tarkasteluissa kuten aluerakennetasolla yksi tapa jaotella kaupunkiseutua ympäröivine alueineen on kansallinen kaupunki-maaseutu-luokitus (Helminen ym. 2013), joka perustuu Yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmän (YKR) paikkatietoihin. Luokituksessa kaupunkialue koostuu sisemmästä kaupunkialueesta, ulommasta kaupunkialueesta ja kaupungin kehysalueesta.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Kaupunkiseutuna käsitetään tässä tapauksessa alue, jonka sisäpuolella vähintään 20 prosenttia väestöstä käy töissä kaupunkiseudun keskuksessa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kaupunkiseudun rajat määrittään jokaisen tarkasteltavan kaupungin kohdalla erikseen huomioiden alueen toiminnalliset olosuhteet (työssäkäyntitilastot). (Saarela ja Söderman 2008)</i> <i>Kaupunkiseutu muodostuu väestömäärältään työssäkäyntialueen suurimmasta YKR-taajamasta eli keskustaajamasta, sen lähettyvillä olevista muista YKR-taajamista eli lähitaajamista sekä näitä välittömästi ympäröivästä haja-asutusalueesta eli liepevyöhykkeestä. Lähitaajama on osa kaupunkiseutua, jos se liittyy sekä fyysisesti että toiminnallisesti kiinteästi kaupunkiseudun keskustaajamaan (Ristimäki 1999; Ristimäki ym. 2003). (Söderman ja Saarela 2011)</i> <i>Valtakunnallisessa yhdyskuntarakenteen seurannassa (YKR) kaupunkiseutu muodostuu suurimpien kaupunkikeskusten keskustaajamasta (yhtenäinen kuntarajat ylittävä taajama-alue), siihen fyysisesti ja toiminnallisesti tiiviisti liittyvistä lähitaajamista sekä näitä ympäröivästä lievealueesta, joka on haja-asutusaluetta. Keskustaajaman ja lähitaajaman välissä tulee olla yhtenäinen, selvästi tiiviimpää rakentamista sisältävä vyöhyke (vähintään 50 rakennusta kilometrin säteellä toisistaan) sekä suora tieyhteys keskustaajamaan. Poikkeuksena ovat luonnolliset esteet, kuten vesialue. Lisäksi lähitaajaman reuna on enintään viiden kilometrin etäisyydellä keskustaajamasta sekä työssäkäynti lähitaajamasta keskustaajamaan on vähintään 20 % työvoimasta. (Ristimäki 1999)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Kaupunkikuva EN - Townscape RU - Stadsbilden	Kaupunkirakenteen näkyvä ilmiasu.	Taajamakuva
Huomattavaa	Kaupunkirakenteen näkyvään ilmiäsuun kuuluu niin rakennettu kuin rakentamatonkin ilmiasu, viheralueet ja pienvedet mukaan lukien.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Kaupunkikuva käsittää asiat, jotka ihminen voi havaita liikkueessaan kaupungissa. Näkyvään kaupunkikuvaan vaikuttavat mm. katutila, rakennukset, valaistus, kadun pintamateriaalit ja kalusteet, esteet, aidat sekä lukuisat yksityiskohdat. (Oulun kaupunki 2013)</i> <i>Kaupunkikuvalla tarkoitetaan yleisesti sitä silmin havaittavissa olevaa kokonaisuutta, jonka muodostavat kaupungin rakennukset, erilaiset rakennelmat ja luonto yhdessä. (Hentilä ja Wiik 2003)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Maisema EN - Landscape RU - Landskap	Geomorfologisen, ekologisen ja kulttuurihistoriallisen kehityksen muovaama jatkuvasti muuttuva ympäristökokonaisuus.	
Huomattavaa	Maisemaa voidaan tarkastella objektiivisesta, subjektiivisesta ja representatiivisesta näkökulmasta (Hietala-Koivu ym. 2006). Näistä ensimmäisessä tarkastellaan fyysistä maisemaa, toisessa yksilön kokemaa maisemaa sisältöineen ja kolmannessa maiseman erilaisia kuvaustapoja ja sille annettuja kulttuurisia merkityksiä. Esimerkiksi Eurooppalaisen maisemayleissopimuksen (2008) määritelmä huomioi ihmiset maiseman mieltäjinä: maisema on ”alue sellaisena kuin ihmiset sen mieltävät ja jonka ominaisuudet johtuvat luonnon ja/tai ihmisen toiminnasta ja vuorovaikutuksesta”. Fyysisen maiseman perustekijöitä ovat elottomat ja elolliset tekijät ja ihmisen vaikutus. Maiseman osatekijöinä voi tarkastella korkeus-suhteita (kallio- ja maaperä), vesistöjä, peitteisyyttä (kasvillisuus ja maankäyttö), ilmastoa sekä kulttuuriympäristöjä ja rakentamatonta ympäristöä. Maisema-käsite ja sen englannin- ja ruotsinkieliset vastineet voivat saada erilaisia sisältöjä käyttäjän ja käyttöyhteyden mukaan. Suomessa maisemalla on usein tarkoitettu kokonaisuutta, johon voi kuulua niin luonnon kuin ihmisen toiminnankin muovaamia elementtejä. Maisemaa käytetään myös ekologisesti painottuneena käsitteenä, viittaamaan luonnossa olevien elinympäristöjen verkostoon tai jatkumoon. Englannissa sanaa landscape on usein käytetty tässä merkityksessä, minkä ymmärtää, koska englantilaisessa maisemassa kulttuurihistorian jälki on suomalaisen maisemaan nähden voimakas. Esimerkiksi Niemelä ym. (2010) ovat käyttäneet luonnonmaisema-sanaa vastineena sanalle landscape. Maisema-käsitteen määrittelyä on kehitetty mm. maantieteessä, soveltavassa estetiikassa ja maisemasuunnittelussa (esim. Haarni ym. 1997; Haapala ja Kunnaskari 2008; Rautamäki 1989).	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Maisema muodostuu elollisista ja elottomista tekijöistä sekä ihmisen tuottamasta vaikutuksesta, jotka ovat ns. maiseman perustekijöitä, niiden keskinäisestä vuorovaikutuksesta sekä maiseman visuaalisesti hahmotettavasta ilmiasusta, maisemakuvasta. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen... 2013)</i> <i>Maisema on jonkin paikan luontotekijöistä, niiden geomorfologiasta, ekologisista ja kulttuurihistoriallisista ominaisuuksista sekä niiden välisestä vuorovaikutuksesta muodostuva, jatkuvan muutosprosessin alainen kokonaisuus. (Panu 1998)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Maisemakuva EN - Scenery RU - Landskapsbild	Maiseman näkyvä ilmasu.	Landscape
Huomattavaa	Puhemielessä maisemalla tarkoitetaan yleensä maisemakuvaa.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Maisemakuva on maisemarakenteen silmin havaittava ilmasu. (Rautamäki 1989)</i> <i>Maisemakuva on maiseman muutosprosessin jonkin vaiheen näkyvä ilmene-mismuoto. (Panu 1998)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Kulttuurimaisema EN - Cultural landscape RU - Kulturlandskap	Kulttuurimaisemaa ovat alueet, joiden ominaispiirteet ovat muotoutuneet kes-keisesti ihmisen toiminnan seurauksena.	Kulttuuriympäristö (s. 13) Cultural environment (s. 13) Kulturmiljö (s. 13) Perinnemaisema
Huomattavaa	Kulttuurimaisema on kulttuuriympäristön alakäsite. Kulttuurimaisema puolestaan jakautuu kaupunkimaisemaan ja kaupunkien ulkopuoliseen kulttuurimaisemaan, jossa maaseudun viljelymaisema (ja siihen liittyvä rakennuskanta) on keskeinen. Sana kulttuuri tulee latinan kielestä ja tarkoittaa alun perin viljelyä. Kulttuurimaisema ilmentää, kuinka ihminen sopeutunut ja käyttänyt hyödyksi luonnon elementtejä, maaperää, topografiaa ja ilmastoa. Maisemaa voidaan tyypitellä luonnonmaisemaksi ja kulttuurimaisemaksi sen mukaan, onko maisema ensisijaisesti luonnonelementtien tai ihmisen toiminnan tulosta. Kulttuurimaisema voi olla perua vuosisatojen takaa (esim. pitkään viljelyksessä olleet pellot) ja sisältää useita ajallisia kerroksia. Arvokas kulttuurimaisema on maisemaa, joka halutaan säilyttää juuri sen kulttuurin muovaamien ominaispiirteiden vuoksi. Myös uudempi ja moderni kulttuurimaisema voi olla arvokasta. Tulevaisuudessa arvokasta kulttuurimaisemaa saattavat olla esimerkiksi nykypäivän valtatie, sähkölinjat ja täyttömäet. Kulttuurimaiseman käsittäminen riippuu katsojan näkökulmasta, esimerkiksi Saamenmaan kulttuurimaisemat voivat turistille edustaa koskematonta luontoa. Kulttuurimaiseman yksi tyyppi on perinnemaisema, joka tarkoittaa perinteisten elinkeinojen ja maankäyttötapojen muovaamaa maisemaa. Siihen kuuluvat rakennettu perinnemaisema (rakennukset, rakennetut alueet, rakenteet) ja perinnebiotoopit (kulttuurivaikutteiset luonto-tyypit, joilla on arvokasta lajistoa). Englanniksi perinnemaisemiin on viitattu käsitteillä traditional landscapes, heritage landscapes ja myös cultural landscapes, ja perinnebiotooppeihin käsitteillä valuable biotopes ja heritage biotopes. Ruotsinkielisinä vastineina gamla kulturmärker ja värdbiotoper ovat melko vakiintuneita.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Kulttuurimaisema on osiensa summa, pitkäaikaisen historiallisen kehityskulun, luonnon ja ihmisen vuorovaikutuksen tuote. (Heikkilä 2001)</i> <i>Kulttuurimaisema on ihmisen käyttämä, hoitama, muuttama tai rakentama fyysinen ympäristö, jonka maisemakuvassa on näkyvissä em. toiminnan jälkiä. Käsite ei sisällä arvovarausta. Yleisesti kulttuurimaisemaan kuitenkin liitetään positiivinen arvovaraus esim. viljelylaakso. Kulttuurimaisemassa näkyy, miten ihmisen toiminta on sopeutunut ja käyttänyt hyödyksi luonnon elementtejä, maaperää, topografiaa ja ilmastoa. (Kulttuuriympäristökampanja 2010)</i> <i>Kulttuurimaisemia ovat sekä paljon luontoa sisältävä maaseudun kulttuurimaisema että lähes yksinomaan ihmisen suunnittelema ja rakentama kaupunkimaisema. Kulttuurimaisemaan kuuluvat myös perinnemaisemat ja perinnebiotoopit. Ne ovat perinteisten elinkeinojen ja maankäyttötapojen muovaamia alueita, joiden historialliset piirteet ovat säilyneet. Perinnemaisemia ovat esimerkiksi peltomaisemat tai tulvaniityt sekä niiden käyttöön liittyvät rakenteet ja rakennelmat kuten ladot ja aidat. Perinnebiotooppeja puolestaan ovat perinteisen karjatalouden luomat lajirikkaat luontotyytit, joita ovat esimerkiksi merenrantaniityt, hakamaat ja metsälaitumet. (Oulun kulttuuriympäristöohjelma 2013)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Kulttuuriympäristö EN - Cultural environment RU - Kulturmiljö	Ihmisen toiminnasta tai ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntynyt, ympäristö, johon kuuluvat rakennusperintö, kulttuurimaisema ja muinaisjäännökset.	Kulttuurimaisema (s. 12) Cultural landscape (s. 12) Kulturlandskap (s. 12)
Huomattavaa	Kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan ympäristöä, jonka ominaispiirteet ilmentävät kulttuurin vaiheita sekä ihmisen luontoon vaikuttavaa toimintaa. Kulttuuriympäristöön kuuluu sekä aluekokonaisuuksia että yksittäisiä kohteita. Kulttuuriympäristö voi edustaa jotakin yksittäistä aikakautta, mutta toisaalta kulttuuriympäristöille on tyypillistä ajallinen kerroksisuus. Osa kulttuuriympäristöistä on määritelty erityisen arvokkaiksi ja osa on suojeltu. Kulttuuriympäristöä ja kulttuurimaisemaa on pidetty synonyymeinä, mikä on aiheuttanut sekaannuksia. Kansallisen kulttuuriympäristöstrategian laadinta on edistänyt eri tahojen yhteisymmärrystä kulttuuriympäristöstä kulttuurimaiseman yläkäsitteenä. Sekaannusta on aiheutunut myös rakennetun kulttuuriympäristön ja kulttuurimaiseman mainitsemisesta kulttuuriympäristön osina; rakennetut alueet kuitenkin sisältyvät kulttuurimaisemaan.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Kulttuuriympäristöjä ovat esimerkiksi maanviljelysalueet, kaupunkien keskustat ja lähiöt, kartanomiljööt, teollisuusalueet, kylät sekä jäljet kauan sitten eläneiden ihmisten elämästä. Kulttuuriympäristö on täynnä merkkejä elinkeinoista, asumisesta, ympäristön virkistyskäytöstä, liikkumisesta ja uskonnon harjoittamisesta ennen ja nyt. Se sisältää myös aineettomia merkityksiä – tarinoita, uskomuksia, tapoja ja arvostuksia kuten saamelaisilla. [...] Hyvä kulttuuriympäristö merkitsee ihmisille eri asioita. Yhteistä hyväksi koetuille kulttuuriympäristöille kuitenkin on, että ne vahvistavat ihmisten suhdetta elinympäristöönsä sekä auttavat ymmärtämään menneen kautta myös nykyisyyttä ja rakentamaan tulevaisuutta. (Työryhmän esitys Kulttuuriympäristöstrategiaksi 2013)</i> <i>Kulttuuriympäristössä ihmisen toiminnan jäljet näkyvät. Kulttuuriympäristö on aina syntynyt ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta. Se on ihmisen rakentamalla, käyttämällä ja viljelemällä muuttamaa ympäristöä. Siihen kuuluvat historia, muinaisjäännökset, rakennukset ja kulttuurimaisema. Kulttuuriympäristön arvo perustuu sen ajalliseen ja alueelliseen kerrostuneisuuteen, joka ilmentää kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksen muutoksia. (Kulttuuriympäristökampanja 2010)</i> <i>Kulttuuriympäristöllä tarkoitetaan ympäristöä, jonka ominaispiirteet ilmentävät kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Kulttuuriympäristöön liittyy myös ihmisen suhde ympäristöönsä ennen ja nyt; sille annetut merkitykset, tulkinnat ja sen erilaiset nimeämiset. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen... 2013)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Rakennettu ympäristö EN - Built environment RU - Byggd miljö	Ihmisen rakentamat alueet lähiympäristöineen: rakennusten, rakenteiden ja niiden lähiympäristön muodostama kokonaisuus.	Rakennusperintö Built heritage Kulturbygd
Huomattavaa	Rakennettu ja rakentamaton ympäristö liittyvät toisiinsa pääasiassa ilman selkeää rajaa. Esimerkiksi maaseudun kulttuurimaisema tai patoallas on ihmisen luomaa, mutta vain osaksi rakennettua ympäristöä. Paikoin rajanveto voi näyttää kuin veitsellä leikatulta, esimerkiksi tiiviin kerrostaloalueen rajautuessa ulkoilumetsään.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Rakennettu ympäristö käsittää ihmisen toiminnan tuloksena syntyneet rakennukset ja rakennelmat. Siihen kuuluvat myös mm. tiet ja muut yhdyskuntatekniset verkostot sekä puistot ja muut muokatut virkistysalueet. [...] Fyysisten puitteiden lisäksi rakennettuun ympäristöön kuuluvat kiinteästi myös toiminnallinen ja sosiaalinen ulottuvuus. Rakennettu ympäristö sisältää erityyppisiä toimintoja – kuten asuminen, työpaikat, palvelut, virkistys ja liikenne – jotka sekoittuvat alueellisesti. (Strandell ja Strandell 2002)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Kaupunkiluonto EN - Urban nature RU - Stadsnatur	Kaupunkiluontoa ovat kaupunkiympäristöjen luonnonelementeistä muodostuvat osat.	Lähiluonto Taajamaluonto Närnatur
Huomattavaa	Kaupunkiluonto-käsitettä käytetään kirjavasti ja sen tulkinnat ovat moniselitteisiä. Ihminen ja kaupunki ihmisten luomuksena ovat osa luontoa, ja kaupungissa ihmisperäiset ja luonnon prosessit ovat yhteen kietoutuneita. Luonnonelementit viittaavat kaupunkiin niihin osatekijöihin, jotka alkujaan ovat muotoutuneet muutoin kuin ihmisperäisesti, vaikka ihminen olisikin niihin vaikuttanut. Kaupunkiekologiassa kaupunkiluontoa on tarkasteltu toisaalta kaupunkien ekologiaa ja toisaalta ekologiaa kaupungeissa. Kaupunkien ekologia viittaa yleisesti ekologisen ja sosiaalisen systeemin vuorovaikutukseen ja ekologia kaupungeissa taas mm. kaupunkien ekologiisiin piirteisiin ja prosesseihin. (Niemelä ym. 2011) Kaupunkiluontoa voidaan tyypitellä alueina esimerkiksi kasvupaikan, hoidon ja käyttötarkoituksen avulla (ks. esim. Toivonen ja Leivo 2001; Nuotio 2007; Tampere – Kantakaupungin... 2008). Tarkoitettaessa luontoa taajamissa kaupunkien ulkopuolella voidaan käyttää vastaavasti käsitettä taajamaluonto, eli taajamaluontoa ovat taajamaympäristöjen luonnonelementeistä muodostuvat osat.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Kaupunkiluonnon erityispiirteitä ovat monet ihmisen luomat ja lajistoltaan monimuotoiset luontotyytit. [...] Suunnittelussa kaupunkiluontoa on arvioitava monipuolisesti ottamalla huomioon, että kaupunkilaisille arvokkaita ekosysteempipalveluja on myös muilla kuin luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittävimmillä alueilla. [...]Tavoitteet vuoteen 2020 mennessä: Kaupunkiluonnon monimuotoisuutta lisätään sekä suojelutoimin että monimuotoisuutta lisäävillä rakenteilla ja hoitotoimilla. (Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon... 2012)</i> <i>Parin viime vuosikymmenen aikana muutos kaupunkiluonnossa on ollut nopea. Paikka paikoin kasvitulokkaat ovat jopa syrjäyttämässä alkuperäisen lajiston. Esimerkiksi Tampereen Kalevankankaalla ja Pyynikillä kuiva kangasmetsä on muuttumassa lehdoksi. (Ranta ja Sipari 2013a)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Viheralue EN - Green space/ Green area RU - Grönområde	Julkiset ja yksityiset kasvulliset alueet, kuten puistot, metsät, rannat, pellot, golfkentät. Ei tarkoita pihojen kasvullisia osia (vrt. kasvullinen alue).	Viherympäristö
Huomattavaa	Määritelmä on kaavoista riippumaton. Määritelmässä pihat tarkoittavat yksityiskäytössä olevia esimerkiksi omakotitalojen pihvoja. Puhuttaessa vain julkisista viheralueista on suositeltavaa tuoda käsitteen tämä rajausta esiin, esimerkiksi käyttämällä nimitystä julkiset viheralueet. Viheralueilla on moninaisia vaikutuksia mm. ilmastoon säätelemällä, hulevesien hallinnalla, kaupunkikuvan, kulttuurihistorian, ympäristön kokemuksellisuuden, ihmisten yhdessäolon ja virkistytymisen kannalta. Viheralueen määritelmä lähtee kasvullisuudesta, koska kasvullinen alue mahdollistaa osin toimintoja, joita muut alueet eivät (ks. ekosysteemipalvelut). Esimerkiksi pinnoitettu kenttä ei voi korvata niittyä hulevesien imeyttäjänä, vaikka frisbeenheitto-paikkana voisikin. Viheralue-käsitettä on käytetty tarkoittamaan myös muita kuin kasvullisia, kenttä-, aukio- ja muita ulkotiloja. Viheralueiden ja tällaisten tilojen tarkastelu kokonaisuutena on hyödyllistä suunniteltaessa toiminnallista ja sosiaalista ympäristöä kokonaisuutena. Tällaisissa tarkasteluissa voidaan puhua viheralueista, virkistysalueverkostosta ja virkistysalueiden palveluista (ks. virkistysalueverkosto ja virkistysalueiden palvelut). Muiden kuin kasvullisten alueiden sisällyttämistä viheralue-käsitteeseen ei suositella. Joissakin yhteyksissä on hyödyllistä sisällyttää viheralueisiin niiden lomassa sijaitsevat vesialueet ja pienvedet, toisissa ei. Esimerkiksi seututasoisen tarkastelussa ja toiminnallisesta näkökulmasta etenkin pienvesien erottelu viheralueista ei usein ole tarpeen. Jos tarkoitetaan myös vesialueita ja pienvesiä, tämä on suositeltavaa mainita käsitettä käytettäessä. Seututasolla ja toiminnallisesta näkökulmasta on hyödyllistä tarkastella viherrakennetta, sinirakennetta ja vihreää infrastruktuuria (ks. viherrakenne ja vihreä infrastruktuuri ja kuva 1). Läheinen käsite on rakentamattomat alueet, joka voi viitata myös esim. rakentamiseen varattuihin, vielä rakentamattomiin tontteihin (ks. joutomaa). Myös viherympäristö-käsite tulee usein lähelle viheralue-käsitettä. Viheralue on viherympäristöä täsmällisempi käsite.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Viheralueet ovat kasvillisuuden luonnehtimia kaupunkiin tai taajamaan liittyviä kasvullisia alueita, joiden tehtävänä on mahdollistaa vapaa-ajan-, virkistys-, leikki- ja urheilutoiminnot sekä täyttää kulttuurilliset, kaupunkihygieniset ja liikenteelliset sekä kaupunkirakenteen jäsentymisen ja täydentämisen vaatimukset. (Merivuori 1986)</i> <i>Viheralueella tarkoitetaan yleensä kaikkia taajaman osittain tai kokonaan kasvipeitteisiä alueita. Keskeisen osan niistä muodostavat virkistysalueet. (Tampere - Kantakaupungin yleiskaava 1998)</i>	

Viherrakenne

Kasvullisten alueiden ja niiden välisten viheryhteyksien muodostama verkosto, joka on osa yhdyskuntarakennetta.
Viherrakenne = viheralueverkosto + pihojen kasvulliset osat.

Viheralueverkosto

Eri mittakaavatasojen viheralueiden (julkiset ja yksityiset kasvulliset alueet pihojen kasvullisia osia lukuun ottamatta) muodostama verkosto.

Viheralue

Julkiset ja yksityiset kasvulliset alueet, kuten puistot, metsät, rannat, pellot, golfkentät.
Ei tarkoita pihojen kasvullisia osia.

Virkistysalueverkosto

Yhdyskuntarakenteen kaikkien käytettävissä olevista virkistysalueista muodostuva verkosto.

Viheryhteys

Laajempia viheralueita yhdistävä viheralue, joka palvelee ihmisten liikkumista ja virkistäytymistä (virkistysyhteys), eläinten ja kasvien liikkumista ja leviämistä (ekologinen yhteys) tai molempia näistä.

Virkistysalueiden palvelut

Virkistysalueilla sijaitsevat ihmisen perustamat palvelut, kuten ulkoilureitit, ladut, leikkipaikat, pelikentät, penkit, skeittipaikat, koirapuistot, kuntoilutelineet, matonpesupaikat, kioskit, kahvilat, pukeutumis- ja peseytymistilat.

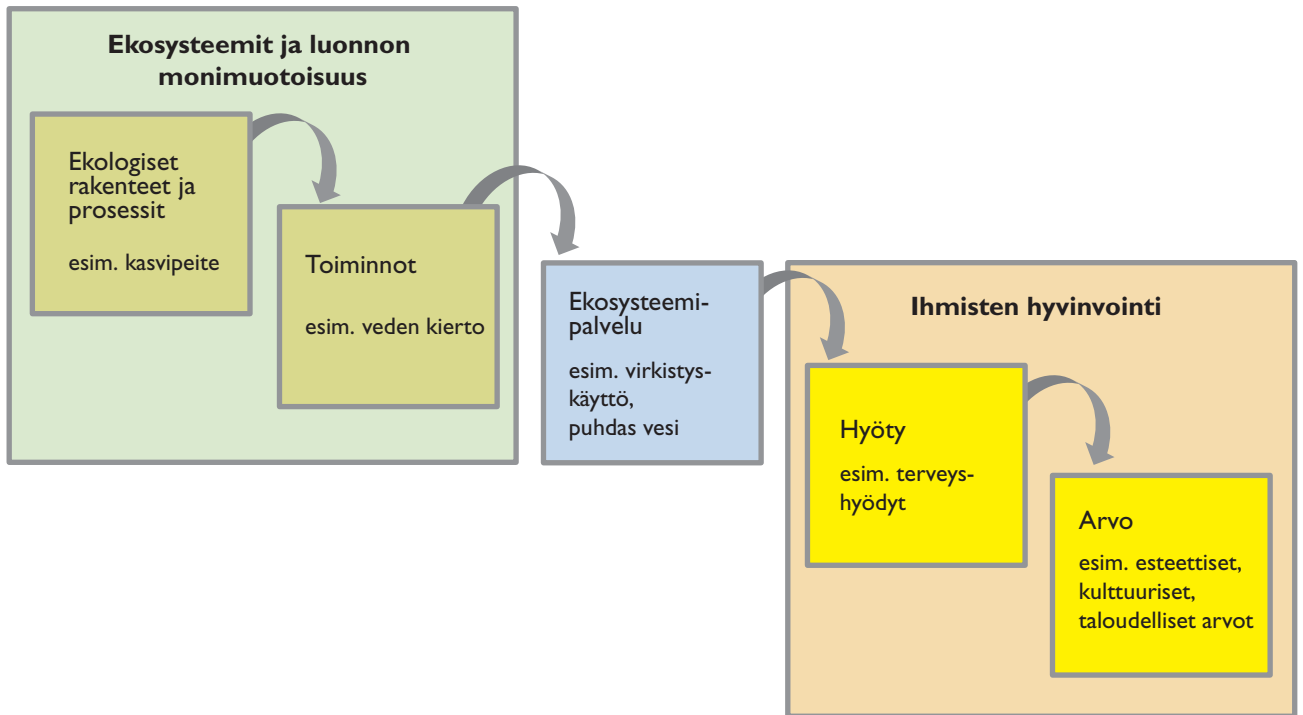
Pihojen kasvulliset osat

Kuva 1. Viheralue-käsitteen suhde muutamiin muihin suositeltaviin käsitteisiin.

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Vihreä infra- strukturi EN - Green infrastructure RU - Grön infrastruktur	Strategisesti suunniteltu verkosto, johon kuuluu niin luonnollisia kuin ihmisen luomiakin viheralueita, pihojen kasvullisia osia, pienvesiä ja vesialueita ja muita fyysisiä luonnon elementtejä, ja joka on suunniteltu tuottamaan erilaisia ekosysteemipalveluja ja jota hoidetaan tässä tarkoituksessa.	Viherrakenne (s. 25) Green structure (s. 25) Grönstruktur (s. 25) Viheralueverkosto (s. 27) Green area network (s. 27) Grönt nätverk (s. 27) Viherjärjestelmä Kaupunkivihreä Viherverkko Kasvullisten alueiden verkko Virkistysalueiden verkko Urban green Green network Grönområdesstruktur

Huomattavaa	Määritelmässä hoito voi tarkoittaa myös tietoista hoitamattomuutta (ks. luonnonmukaisesti hoidettava viheralue). Vihreä infrastruktuuri -käsite on lähtöisin 1990-luvun lopulta USA:sta, jossa se on alun perin liitetty suojeltujen alueiden verkostoon (Benedict ja McMahon 2006). Sillä on taustaa myös green structure-käsitteessä, jota on käytetty Euroopassa kaupunkien suunnittelussa (Pauleit ym. 2011) Nykyisin käsite liitetään etenkin Euroopan komission kehittämiin määritelmiin. Vihreä infrastruktuuri on käsitteenä väljä ja sillä on tarkoitettu mm. kasvullisten alueiden kokonaisuutta (ks. viherrakenne), ihmisen esimerkiksi viherrakentamisessa käsittelemiä kohteita sekä rakenteisiin liittyviä viher- ja ekologisista asioita kuten rakennusten ekotehokkuutta. Nykyisissä Euroopan komission määritelmissä vihreään infrastruktuuriin kuuluvat niin luonnollisimmat kuin keinotekoisimmatkin luonnon elementit, luonnontilaisista niityistä ja metsistä rakennettuihin puistoihin ja viherkattoihin. Siihen sisältyy myös sininen infrastruktuuri eli pienvedet ja vesialueet osana toiminnallista kokonaisuutta. Puhuttaessa erilaisista infrastruktuureista nämä on usein mainittu erikseen, esim. vihreä, sininen, harmaa (rakennettu) ja ruskea (maaperä) infrastruktuuri. Vihreän infrastruktuurin keskeisiä piirteitä ovat alueiden monikäyttöisyys ja kytkeytyneisyys. Suomen kielessä on helposti luontevampaa käyttää vihreän infrastruktuurin sijaan käsitettä viherrakenne. Käsitteiden välillä on hyvä tehdä ero, koska vaikka viherrakenne joissain yhteyksissä ymmärrettäisiin toiminnallisena ja strategisesti suunniteltuna, merkityksessä vihreä infrastruktuuri, usein se kuitenkin mielletään vain rakennetta kuvaavaksi (ks. viherrakenne). Käsitteen tulkinta on olennaisempi kuin käsite itsessään. Käsite vihreä infrastruktuuri tarvitaan ainakin toistaiseksi viherrakenne-käsitteen rinnalla, koska suunnittelussa juuri rakenteen toiminnallisuus ja strategisuus ovat olennaisia.
Esimerkkejä käytöstä	<i>Green infrastructure: a strategically planned network of natural and semi-natural areas with other environmental features designed and managed to deliver a wide range of ecosystem services. It incorporates green spaces (or blue if aquatic ecosystems are concerned) and other physical features in terrestrial (including coastal) and marine areas. On land, green infrastructure is present in rural and urban settings. (European Commission 2013)</i> <i>The 'European' interpretation of green infrastructure, practiced internationally, relates to a fine-scale urban application where hybrid infrastructures of green spaces and built systems are planned and designed to support multiple ecosystem services. [...] Principles of green infrastructure planning: Multifunctionality, connectivity, integration, communicative and social-inclusive process, long-term strategy. (Pauleit ym. 2011)</i> <i>Green infrastructure: An interconnected network of natural (include traditional green features such as trees, wetlands, riparian areas and parks) and engineered green elements (systems and technologies that are designed to mimic ecological functions or to reduce impacts on ecological systems), which may occur at multiple scales. Provides a foundation for our quality of life, quality of communities, and quality of our ecological systems. (Wilkie ja Ascroft 2009)</i> <i>Green infrastructure is the region's life support system – the network of natural environmental components and green and blue spaces that lies within and between the North West's cities, towns and villages which provides multiple social, economic and environmental benefits. In the same way that the transport infrastructure is made up of a network of roads, railways, airports etc. green infrastructure has its own physical components, including parks, rivers, street trees and moorland. (Green Infrastructure North West 2011)</i>

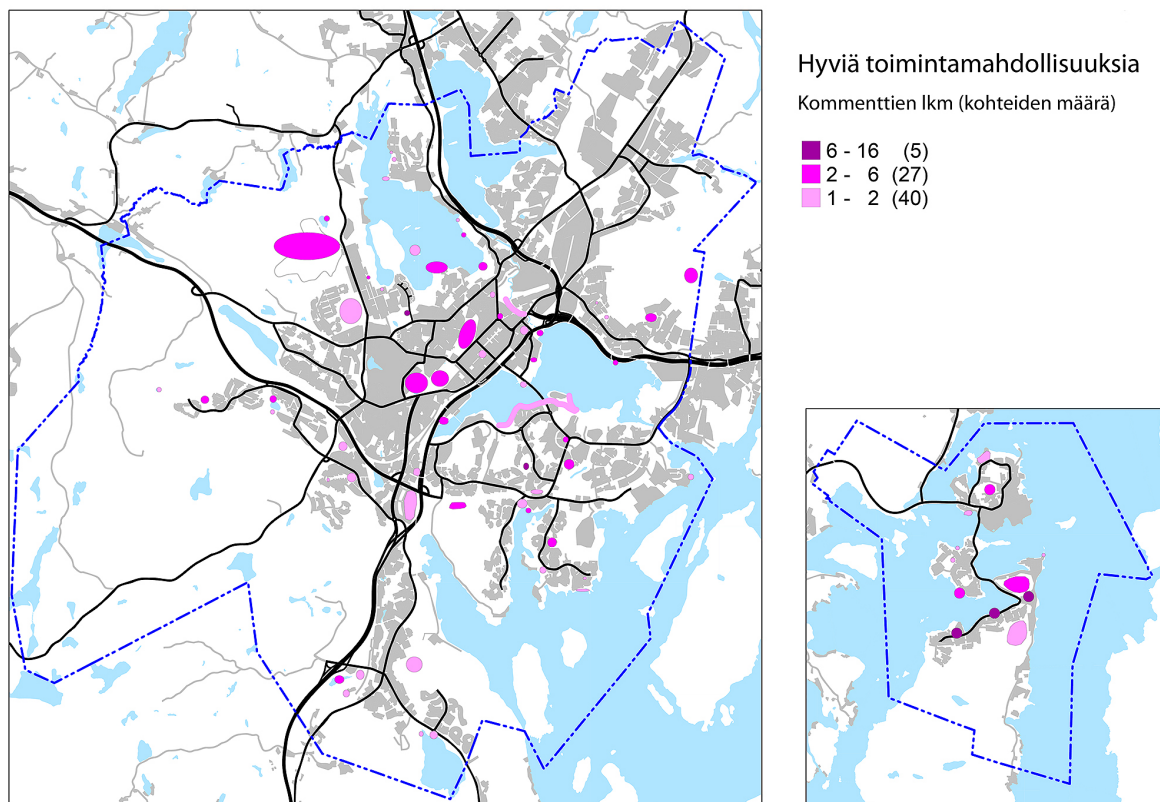
Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Ekosysteemi-palvelut EN - Ecosystem services RU - Ekosystem-tjänster	Aineelliset ja aineettomat hyödyt, joita ihminen saa ekosysteemien rakenteesta ja toiminnasta.	Luonnon hyödyt Luontohyödyt
Huomattavaa	Luonnon tarkastelu ekosysteempipalvelu-käsitteen avulla on tullut kansainvälisesti ja Suomessa yhä suosittumaksi muun muassa siksi, että käsitteen on nähty mahdollistavan eri näkökulmien välistä keskustelua perinteistä luonnonsuojeluaajattelua paremmin (esim. Hiedanpää ym. 2010, MEA 2005). Kaupunkiseutujen viherrakenteen suunnittelussa ekosysteempipalvelujen näkökulma myös konkretisoi viherrakenteen merkityksiä ja auttaa siten esimerkiksi vertailemaan maankäyttövaihtoehtoja erilaisten tavoitteiden kannalta. Ihminen on riippuvainen ekosysteempipalvelujen toiminnasta, esimerkiksi ruoan ja juomaveden tuotanto ovat elintärkeitä. Ekosysteempipalvelujen perusta on ekosysteemeissä (kuva 2), mutta kaupunkiympäristössä hyötyjen synty riippuu merkittävästi ihmisen toiminnasta. Ekosysteempipalveluja on jaoteltu tuotanto-, säätely- ja kulttuurisiin palveluihin. Näiden taustalla olevat ekosysteemin rakenteet ja prosessit on toisissa luokitteluissa määritelty tukipalveluiksi. Rakenteet ja prosessit ovat yhdessä säätelypalvelujen kanssa perusta, jota ilman ekosysteemit eivät toimisi (Colding 2011). Hyötyjen synty edellyttää, että ihminen ei tee sellaisia ratkaisuja, jotka estäisivät tai haittaisivat tätä palvelujen taustalla olevaa ekosysteemin toimintaa. Esimerkiksi hulevesien säätely tietyllä alueella vaatii, että kasvipeitettä ja päälystämätöntä maaperää on riittävästi. Tuotantopalveluja tarjoavat esimerkiksi viljelypalstat satoa tuottaessaan. Kulttuurisina palveluina kaupungeissa ovat keskeisiä viherrakenteen merkitykset mm. virkistytymisen, kaupunkikuvan ja ympäristökasvatuksen kannalta. Yhteisessä kansainvälisessä ekosysteempipalvelujen luokittelussa (CICES 2013) on listattu erikseen elottoman luonnon tuottamat palvelut. Tällaisiin voi lukea esimerkiksi lumeen, veteen ja kalliioihin liittyvät virkistysmahdollisuudet. Elottoman luonnon palveluiden lukeutumisesta ekosysteempipalveluihin ei kuitenkaan ole yksimielisyyttä. Ekosysteempipalvelu-käsitettä on määritelty monin tavoin (esim. Primmer ym. 2012) ja palveluiden määrittäminen on jatkunut ja kehittänyt mm. maakuntakaavoituksessa Uudellamaalla ja Pirkanmaalla, Joensuun viherkaavan laadinnassa ja Sipoossa Sibbesborgin alueen ja Tampereella Tesoman alueen suunnittelussa. Suunnittelun kannalta on olennaista tähdätä moninkertaisesti hyötyjä tuottaviin alueisiin luomalla edellytykset monille hyötyjä yhdessä tuottaville palveluille. Esimerkiksi koetun stressin lieventäminen (hyöty) voi olla tulosta luontokokemuksesta, johon vaikuttavat niin melusuoja (säätelypalvelu), mahdollisuus fyysiseen toimintaan kuten lenkkeilyyn, leikkiin tai viljelmän hoitoon (kulttuurinen palvelu) ja mahdollisuus aistielämyksiin kuten luontonäkymien katseluun (kulttuurinen palvelu).	
Esimerkkejä käytöstä	<i>By adopting 'ecological land-use complementation' in urban spatial design, planners can promote ecosystem services. Example: when urban gardens are clustered adjacent to forest patches and crop fields, pollinators can be promoted. Pollinators use gardens for collecting pollen and nectar resources, use adjacent forest habitats as nesting sites and perform important pollination of food cultivars on adjacent crop fields. Such design promotes 'response diversity' to environmental stresses among different species of pollinators. (Colding 2011)</i> <i>Toisia ekosysteempipalveluita tarvitaan välttämättä taajama-alueilla (esim. kasvillisuuden aikaan saama ilman viilentäminen kesäaikaan ja sadeveden imeytyminen), kun taas joillekin (esim. hiilinielut) riittää, että niitä on ympäröivillä alueilla. (Söderman ja Saarela 2011)</i>	

Kuva 2. Ekosysteemi tuottaa palveluja, kun on olemassa ihmisiä, jotka niistä hyötyvät. Sovellettu Potchinin ja Haines-Youngin (2011) mukaan.

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Virkistysalueiden palvelut EN - Services at recreation areas RU - Service i rekrea-tionsområdet	Virkistysalueilla sijaitsevat ihmisen rakentamat ja ylläpitämät palvelut, kuten ulkoilureitit, ladut, leikkipaikat, pelikentät, penkit, skeittipaikat, koirapuistot, kuntoilutelineet, matonpesupaikat, kioskit, kahvilat, pukeutumis- ja peseytymistilat.	Virkistysalueverkosto (s. 27) Recreation area network (s. 27) Rekreatjonsnätverk (s. 27) Viheralueiden palvelut Viherpalvelut
Huomattavaa	Virkistysalueiden palvelut mahdollistavat virkistystä ja osa samalla muita toimintoja (esim. reitit liikkumista koulu-, työ- ja asiointimatkoille, matonpesupaikat matonpesua). Suunnittelussa on hyödyllistä tarkastella virkistysalueiden palveluita kokonaisuutena, ottaen huomioon virkistyspalvelut viheralueilla ja muilla virkistysalueilla (ks. virkistysalueverkosto). Ihmisen rakentamat palvelut auttavat hyödyntämään kulttuurisia ekosysteemi-palveluja, esim. kun ulkoilureitti ja penkit tekevät viheralueen virkistäytymisen paikkana saavutettavaksi.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Viheralueiden palvelut eli peruspalvelut: uuden asuntoalueen asukkaille lähiviheralueiden palvelut: puistokäytävät, sillat, muurit, portaat, leikkipaikat, pallokentät, luistinradat, istutukset, penkit, roskakorit yms. Peruspalveluihin kuuluu myös alueiden hoito ja siisteydestä huolehtiminen.</i> (Helsingin viheralueohjelma 1999–2008)	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Sosiotoppi EN - Sociotope RU - Sociotop	Sosiotoppi tarkoittaa koettua ympäristöä, korostaen paikan sosiaalista ja kulttuurista merkitystä.	Maisemamielikuva Koettu maisema
Huomattavaa	Sosiotoppi-käsite on lähtöisin Ruotsista, jossa sillä on pyritty tuomaan alueiden sosiaaliset ja kokemukselliset arvot tarkasteltaviksi biotooppien rinnalla (Grahns ja Sorte 1985; Ståhle 2003). Sosiotoppin voi ajatella vastaavan koettua ympäristöä samoin kuin biotoppi vastaa elinympäristöä. Suomessa sosiotoppiajattelulla on taustaa mm. ympäristöpsykologiassa ja kaupunkiviheraluetutkimuksessa (esim. Aura ym. 1997, Korpela 2001, Tyrväinen 2004, Kyttä ja Kahila 2006). Sosiotoppien kartoituksessa asukkaiden merkitsemät arvot kootaan teemakartoille, joilla voidaan tarkastella esim. arvoiltaan tietynlaisten alueiden saavutettavuutta seudulla. Sosiotoppikartoituksissa tarkasteltuja arvoja ovat mm. toimintamahdollisuudet, historia ja kulttuuri, metsäntuntu, mielipaikka, rauha ja hiljaisuus, kohtaamispaikka, kaunis maisema, tilan- ja vapautentuntu, hieno puisto, pelottava paikka, meluisa paikka, ruuhkainen paikka ja epäviihtyisä paikka (ks. kuva 3).	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Sosiotoppi tarkoittaa paikkaa (Topos), johon yhdistetään ihmiset (Sosio). Sosiotoppi määritellään tietyksi ympäristöksi sellaisena kuin ihmiset sen kokevat tietyssä kulttuurissa ja sosiaalisessa yhteydessä. [...] Espoon keskuksesta arvokkaimpia viheralueiden ominaisuuksia olivat kaunis maisema sekä rauha ja hiljaisuus. Kauklahdessa asukkaat arvostivat eniten kaunista maisemaa ja metsäntuntua. Itä-Helsingissä eniten mainittiin alueita, joissa on toimintamahdollisuuksia (80 %). Runsas kaksi kolmasosaa vastaajista nimesi alueelta kauniita maisemia, tilantuntua sekä metsäntuntua sisältäviä paikkoja. (Tyrväinen 2004)</i> <i>Yhdistämällä sosiotoppi ja biotoppi toisiinsa syntyy frekvenssi, joka kertoo mm. arvotiivyydestä, alueiden erilaisuudesta ja luonteenpiirteistä. (Kiviranta ja Saarikko 2004)</i>	

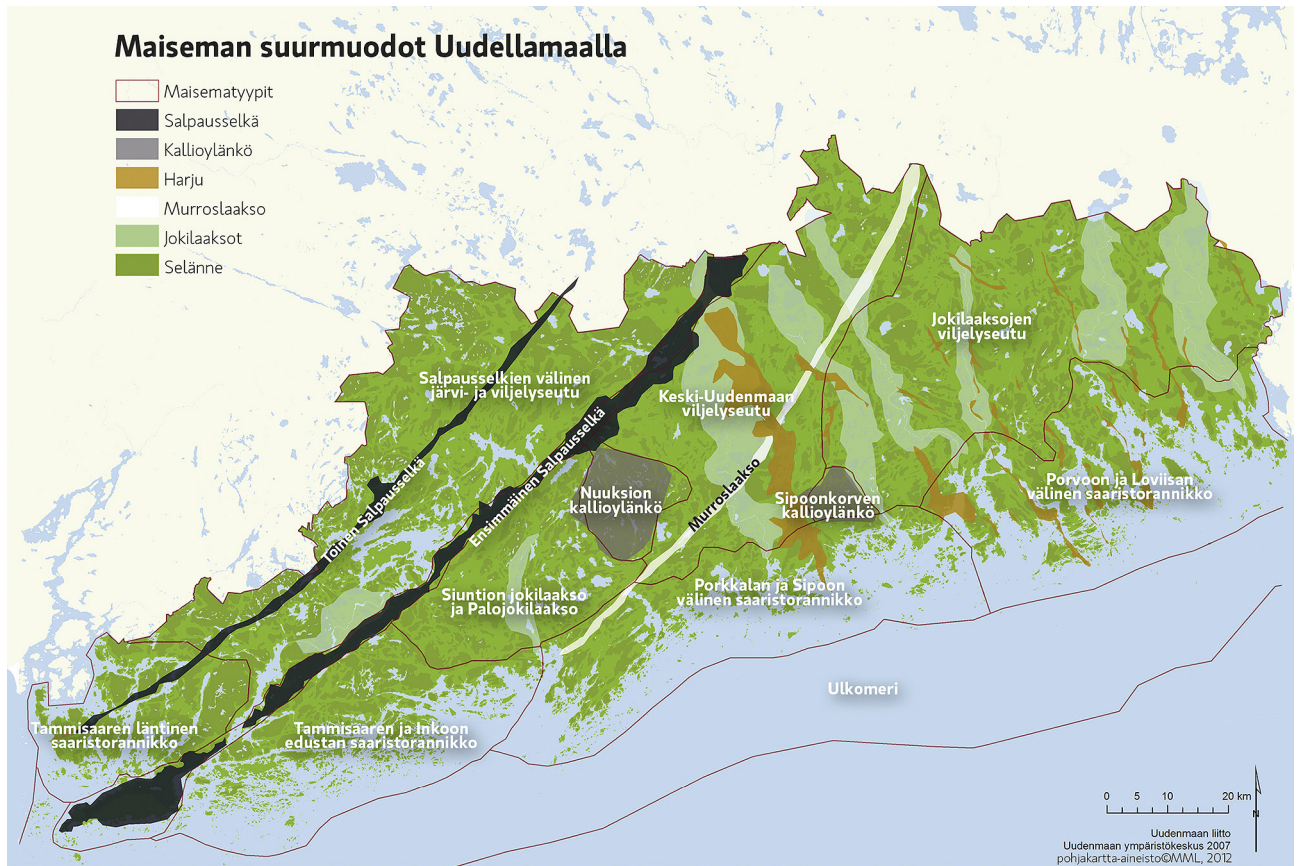

Kuva 3. Sosiotoppeja eli koettuja ympäristöjä voidaan tehdä suunnittelussa näkyväksi karttapohjaisten käyttäjäkyselyjen avulla. Kuvassa esimerkkinä kohteet, joissa jyväskyläisten koululaisten mukaan on hyviä toimintamahdollisuuksia. (Jyväskylän kaupunki 2008)

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Vihertehokkuus EN - Green factor RU - Grönytefaktor	Alueen ekologisille toiminnoille ja ekosysteemipalvelujen tuotannolle edullisen pinta-alan suhde tontin koko pinta-alaan laskettuna pisteyttämällä alueen elementit niiden edullisuuden mukaan.	Viherkerroin Viheralakerroin Viherpintatekijä Vihertekijä
Huomattavaa	Vihertehokkuus on rakennetun ympäristön suunnittelun tueksi kehitetty väline, jonka tarkoitus on edistää ekologisten toimintojen ja ekosysteemipalvelujen tuotannon huomioon ottamista rakennushankkeiden toteutuksessa. Vihertehokkuudella määritellään minimivaatimukset, joilla tämä huomioon ottaminen voidaan toteuttaa kuitenkin heikentämättä rakentamisen tehokkuutta ja laatutasoa tai kaupunkirakenteen kehittymistä (Pelo 2012). Erilaisilla vihertehokkuutta lisäävillä elementeillä on laskentamenetelmässä omat kertoimet. Vihertehokkuuden käyttöä on kehitetty etenkin Berliinissä, Seattlessa ja Malmössä. Suomessa moni kaupunki on kehittämässä vihertehokkuudesta työkalua asemakaavoituksen ja sitä yksityiskohdaisemman suunnittelun tueksi. Kokemuksia ollaan hankkimassa mm. Jyväskylän Äijälänrannan asuntomessualueella ja Helsingissä Kuninkaantammen alueen suunnittelussa.	
Esimerkkejä käytöstä	Jyväskylän Äijälänrannan vuoden 2014 asuntomessualueen Green Factor-kortteli: Vihertehokkuus on sisällytetty korttelin rakennustapaohjeisiin, ja menetelmää tulee käyttää tonttien pihasuunnitelmissa. [...] Tavoitevihertehokkuudeksi korttelille asetettiin 0.50. [...] Jyväskylän keskustan kortteli 15: Kortteliin laadittiin [...] kaksi täydennysrakentamissuunnitelmaa, jotta voitiin tarkastella vihertehokkuuden käyttö- ja soveltamismahdollisuuksia sekä muokkaantuvuutta rakentamisen tehokkuuden kasvaessa. [...] Yksittäispensas/monirunkoinen pikkupuu, kerroin 0.6: Korkealla kertoimella kannustetaan lisäämään piha-alueen viihtyisyyttä ja visuaalista ilmettä yksittäispensailta. (Pelo 2012)	

Rakennekäsitteet

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Maisemarakenne EN - Landscape structure RU - Landskapsstruktur	Maisemarakenne muodostuu maiseman perustekijöistä (elottomat ja elolliset tekijät ja ihmisen vaikutus) ja niiden keskinäisistä suhteista ja vaihtelusta.	Maiseman suurmuodot Suurmaisema Greater landscape Vida landskap
Huomattavaa	Maisemarakennetta voidaan tarkastella hahmottamalla kolme päävyöhykettä, joista maiseman perustekijät (elottomat ja elolliset tekijät ja ihmisen vaikutus) koostuvat: selänteet (lakialueet) ja laaksot sekä niiden väliset rinteet (vaihtumisvyöhykkeinä). Näiden lisäksi maisemarakenteeseen kuuluvat myös erilaiset maamerkit ja solmukohdat. Maiseman solmukohdat ovat maisemakokonaisuuksien leikkauspisteitä, esim. harjun (selänne) ja vesistön (laakso) leikkauskohta, risteyspaikka tai pääte. Maisema tietyssä paikassa on osa suurmaisemaa, tiettyyn valuma-alueeseen tukeutuvaa laajempaa ympäristökokonaisuutta (kuva 4). Maiseman suurmuodot hahmottuvat selkeimmin maaston korkeimmilta kohdilta ja vesistöjen ja laajojen avoimien tilojen kuten peltojen läheisyydessä.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Muodostuu maiseman perustekijöiden keskinäisestä suhteesta ja vaihtelusta, jossa maiseman solmukohdat ja maamerkit jäsentävät maisemaa. (Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen... 2013, Nyman 2013)</i> <i>Maisemarakenteen perusosia ovat maa- ja kallioperä, vesi, ilmasto, elollinen luonto ja ihmisen toiminnan vaikutukset. Kaikki osat vaikuttavat toisiinsa, joten yhtäkin osatekijää koskevat muutokset kertautuvat muissa. Maisemarakenne voidaan jäsentää selänteiden lakialueisiin, laaksoihin sekä niiden välisiin rinteisiin. (Uudenmaan liitto 2010)</i> <i>Maisemarakenne: Maiseman muutosprosessin aiheuttavien luontotekijöiden rakenteellinen kokonaisuus, jonka perusosia ovat maasto, eloton luonto (kallio- ja maaperä, vesi, ilmasto) ja elollinen luonto (eläimet, kasvit) sekä kulttuurisysteemit (ihmisen kehittämät ympäristöt). (Panu 1998)</i> <i>Kallio- ja moreenialueet erottuvat myös topografialtaan korkeampina mäki- ja selännealueina suurmaisemassa. Riihikalliossa sijaitseva Pellavamäki (pähkinälehto ja kallionaluslehto) näkyy myös Tuusulanjokilaakson suurmaisemassa. [...] Kaurankallioiden laki- ja reuna-alueet ovat merkittävä avotilan reuna, jossa muutokset näkyvät kauas suurmaisemaan. (Tuusulan kunta 2011)</i>	

Kuva 4. Maiseman suurmuodot määrittävät äärirajat, joiden mukaan alueet sijoittuvat maisemaan. Kuvassa maiseman suurmuodot Uudellamaalla. (Uudenmaan liitto 2012)

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Kaupunkirakenne EN - Urban structure RU - Stadsstruktur	1) Yhdyskuntarakenne kaupungissa 2) Kaupunkitilan fyysinen rakennettu hahmo tietyssä tilanteessa	Yhdyskuntarakenne (s. 25) Urban form (s. 25) Regional struktur (s. 25) Taajamarakenne
Huomattavaa	Ihmisen luomasta tiiviistä kaupunkirakenteesta suuri osa on syntynyt louhimalla, täyttämällä ja paaluttamalla. Tämä on hävittänyt kaupunkirakenteesta maisemarakenteen piirteitä. Kaupunkirakennetta fyysisenä hahmona (kuva 5) analysoidaan usein tarkastelemalla sen rakeisuutta eri mittakaavoissa. Kaupungin käsite on epämääräistynyt, kun hallinnollisten päätösten ja kuntaliitosten myötä myös vähemmän kaupunkimaiset alueet ovat saaneet kaupungin nimikkeen.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Vantaan kaupunkirakenteen kehittämisessä on kolme peruselementtiä: vetovoimaiset keskukset, reunakaupunkiviyöhyke sekä viheraluejärjestelmä. Kaupunkirakenne muodostuu näiden elementtien kokonaisuudesta, joka sitoo Vantaan osaksi koko Helsingin seudun rakennetta. Keskukset ja niihin tukeutuvat yhdyskunnat muodostavat kaupunkirakenteen perustan, johon liittyy monipuolisten virkistysalueiden muodostama verkosto. Reunakaupunkiviyöhyke erottuu muusta rakenteesta elinkeinoelämän kehittämisen kannalta tärkeänä kokonaisuutena, jolle keskeistä on hyvä liikenteellinen sijainti. Yhdyskuntarakennetta palvelee tehokas ja monipuolinen liikennejärjestelmä, joka yhdistää erilaiset alueet toisiinsa. (Vantaan yleiskaava 2007) Kaupunkirakenteella tarkoitetaan asuinalueiden, työpaikka-alueiden, palveluiden ja virkistysalueiden muodostamaa toiminnallista kokonaisuutta, niitä yhdistäviä teitä ja ratoja sekä niiden tarvitsemia yhdyskuntateknisiä alueita ja linjoja. (Ruutu ja rakenne 2009)</i>	

Kuva 5. Kaupunkirakenne voi tarkoittaa paitsi toiminnallista yhdyskuntarakennetta kaupungissa, myös kaupunkitilan fyysistä rakennettua hahmoa tietyssä tilanteessa, kuten tässä kuvassa Lohjan Vienolan asuinalueelta (Lohjan kaupunki 2013). © Lohjan kaupunki, Jaana Leskinen.

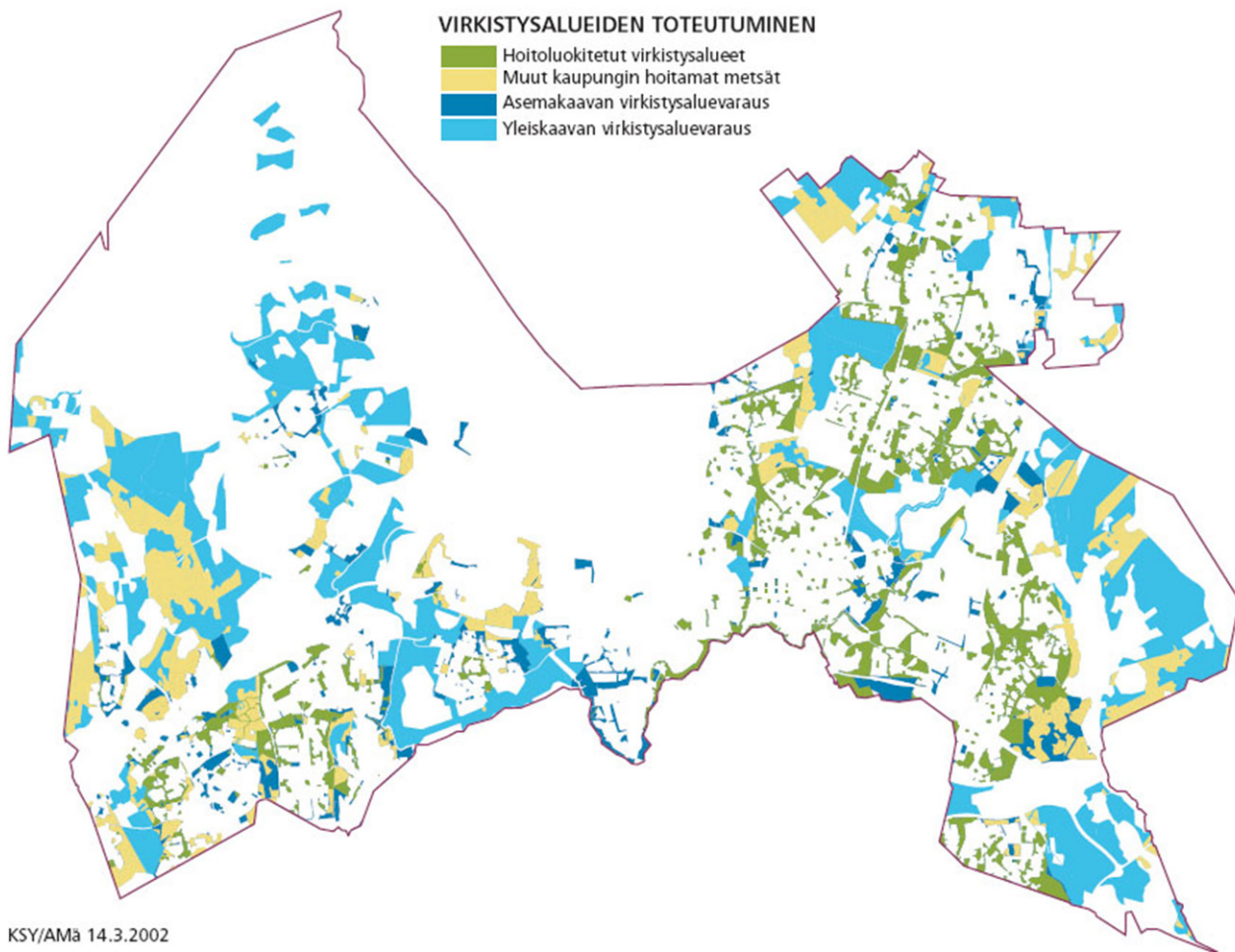
Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Yhdyskuntarakenne EN - Urban form RU - Regional struktur	Asunto-, työpaikka-, asiointi-, virkistys- ja viheralueiden ja niitä yhdistävän liikenteen ja teknisen huollon järjestelmien muodostama toiminnallinen kokonaisuus.	Kaupunkirakenne (s. 23) Urban structure (s. 23) Stadsstruktur (s. 23) Aluerakenne Spatial structure
Huomattavaa	Yhdyskuntarakenne-käsitettä voidaan käyttää niin kaupunkien kuin haja-asutusalueidenkin tarkastelussa. Sen alakäsitteitä voivat olla esimerkiksi viherrakenne, taajamarakenne ja asutus rakenne. Läheinen käsite aluerakenne (spatial structure) tarkoittaa laajojen, vähintään maakunnan osan kokoisten alueiden rakennetta. Aluerakenteessa tarkastellaan esimerkiksi kaupunkien ja muiden toiminnallisten keskittymien keskinäistä sijaintia ja niiden välisiä yhteyksiä (Uudenmaan liitto 2008).	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Yhdyskuntarakenne on fyysinen, toiminnallinen ja sosiaalinen kokonaisuus, joka muodostuu asutuksesta, työpaikoista, palveluista, virkistys- ja ulkoilualueista, liikenneväylistä sekä teknisistä verkostoista. Yhdyskuntarakenne käsittää toimintojen sijoittumisen suhteessa toisiinsa, niiden väliset yhteydet sekä toiminnallisen rakenteen suhteen ympäristöön, maastoon, luontoon ja maisemaan. (Oulun kaupunki 2013)</i> <i>METKA-hankkeessa on keskitytty Helsingin metropolin aluerakenteellisiin kysymyksiin, mutta tulokset sivuavat karkealla tasolla myös yhdyskuntarakenteen kehittymistä. Aluerakenteella tarkoitetaan tässä työssä kaupunkien ja muiden toiminnallisten keskittymien keskinäistä sijaintia ja niiden välisiä yhteyksiä, kun taas yhdyskuntarakenne tarkoittaa yksittäisen työssäkäyntialueen sisäistä rakennetta: asuntojen, työpaikkojen ja palvelujen toiminnallista kokonaisuutta. Molempien rakenteiden kehittyminen vaikuttaa asukkaiden ja työpaikkojen sijoittumiseen. (Uudenmaan liitto 2008)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Viherrakenne EN - Green structure RU - Grönstruktur	Kasvullisten alueiden ja niiden välisten viheryhteyksien muodostama verkosto, joka on osa yhdyskuntarakennetta. Viherrakenne = viheralueverkosto + pihojen kasvulliset osat.	Viheralueverkosto (s. 27) Green area network (s. 27) Grönt nätverk (s. 27) Virkistysalueverkosto (s. 27) Recreation area network (s. 27) Rekreatjonsnätverk (s. 27) Vihreä infrastruktuuri (s. 16) Green infrastructure (s. 16) Grön infrastruktur (s. 16) Viherjärjestelmä Kaupunkivihreä Viherverkko Viherverkosto Kasvullisten alueiden verkko Virkistysalueiden verkko Urban green Green network Grönområdesstruktur

Huomattavaa	Viherrakenteeseen kuuluvat viheralueet ja pienialaisetkin kasvulliset kohdat kaavoista ja maanomistuksesta riippumatta, siis myös pihojen kasvulliset osat. Kasvullisten alueiden kokonaisuuden hahmottaminen on tarpeen tarkasteltaessa esimerkiksi hulevesien imeyttämistä, alueiden visuaalisia ominaispiirteitä tai eliöiden liikkumisreittejä. Viherrakenteen toiminnallisuuden tarkastelussa on huomattava, että sen osien merkitykset vaihtelevat tarkastelunäkökulman mukaan (ks. viheryhteys, virkistysalueverkosto). Esimerkiksi pihojen kasvillisuus voi olla hyödyksi ekosysteemien toimivuudelle ylläpitämällä pölytystä, mutta samalla haitallista mahdollistaessaan vieraslajien leviämistä. Asukkaiden kannalta osa kasvullisista alueista voi lisätä mahdollisuuksia luonnon aistimiseen esimerkiksi kulkureittien varsilla mutta samalla rajoittaa kulkua, mm. pihat ja kesäisin golfkentät. Viherrakenne liittyy ekologisesti ja toiminnallisesti vesistöjärjestelmään, joka koostuu pienvesistä ja vesialueista. Joissakin yhteyksissä on hyödyllistä sisällyttää nämä viherrakenne-käsitteeseen, toisissa ei. Jos tarkoitetaan näitä yhdessä, on suositeltavaa mainita käsitteen tästä sisällöstä sen käytön yhteydessä (ks. myös viheralue ja vihreä infrastruktuuri). Viherrakenne on osittain päällekkäinen käsite vihreän infrastruktuurin kanssa. Viherrakenne tarkoittaa rakennetta, vihreä infrastruktuuri taas viittaa laajemmin rakenteen toiminnallisuuteen ja strategisuuteen. Viherrakenteessa voidaan tarkastella mm. kasvullisten alueiden kokoa, muotoa, yhteyksiä, jatkuvuutta, sijaintia ja jakautumista kaupunkirakenteessa. Toiminnallisuuden ja esimerkiksi kaupunkikuvan kannalta viherrakennetta on tarkasteltava osana muuta kaupunkirakennetta, koska kasvullisten alueiden merkitykset hahmottuvat suhteessa muihin alueisiin ja toimintoihin. Tarkasteltaessa virkistysmahdollisuuksia kokonaisvaltaisemmin voitaisiin puhua esimerkiksi virkistysrakenteesta. Tarkasteluun sisällytettävät viherrakenteen elementit on hyödyllistä valita suhteessa aluetasoon, esimerkiksi seudullisessa tarkastelussa ei välttämättä kannata ottaa mukaan kortteleiden sisällä sijaitsevia puistoja. Viherrakenne-käsitettä on käytetty myös kuvattaessa yksityiskohdalla tasolla esimerkiksi viherrakentamisen tuotteita ja kasvillisuuden rakennetta tietyssä kohteessa. Jos käsitettä käytetään tässä merkityksessä, eron voi selvittää mainitsemalla kohteen, esimerkiksi risteysalueen viherrakenne tai viherrakenne risteysalueella. Haluttaessa korostaa tavoitetta kasvullisten alueiden liittymistä toisiinsa on käytetty myös käsitettä viherverkosto. Viherverkosto-käsitteen käyttö ei ole suositeltavaa. Sen sijaan voidaan käyttää käsitettä viherrakenne (kun kysymys kaikista kasvullisista alueista) tai viheralueverkosto (kun pihojen kasvulliset osat eivät mukana). Käsitteet kaupunkivihreä ja urban green voivat viitata viheralueiden ja pihojen lisäksi pienialaisiin kasvullisiin kohtiin, kuten kalliopaljastumiin, katupuihin ja rakennetun ympäristön pienialaisiin nurmilaikkuihin.
Esimerkkejä käytöstä	<i>Muistilistassa 1 on esitetty kysymyksiä, joihin erityisesti maakunnallisella ja seudullisella tasolla tulisi antaa vastauksia, kun arvioidaan kaavan vaikutuksia yhdyskuntarakenteeseen. [...] Viherrakenne: Miten viherrakenteen säilyminen ja muodostuminen on huomioitu yhdyskuntarakenteeseen liittyviä valintoja tehtäessä? (Ympäristöministeriö 2013)</i>

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Viheralueverkosto EN - Green area network RU - Grönt nätverk	Eri mittakaavatasojen viheralueiden (julkiset ja yksityiset kasvulliset alueet pihojen kasvullisia osia lukuun ottamatta) muodostama verkosto.	Virkistysalueverkosto (s. 27) Recreation area network (s. 27) Rekreatjonsnätverk (s. 27) Viherrakenne (s. 25) Green structure (s. 25) Grönstruktur (s. 25) Viheraluejärjestelmä Viheraluerakenne Green space network
Huomattavaa	Viheralueverkoston toimivuutta voidaan tarkastella esimerkiksi ulkoilureittien muodostaman kulkuverkoston tai ekologisten verkostojen näkökulmista (ks. virkistysalueiden palvelut, viheryhteys, virkistysyhteys, ekologinen yhteys ja ekologinen verkosto). Suunnittelussa on parempi puhua viheralueverkostosta kuin pelkästään ekologisista verkostoista, koska tällöin huomio voidaan suunnata niin ekologisiin kuin kulkemisenkin näkökulmiin ja niiden huomioon ottamiseen suhteessa toisiinsa. Viheraluekokonaisuuksien jäsentämisessä on käytetty mm. käsitteitä vihersormi, -kiila ja -kehä.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Yksittäiset viheralueet muodostavat viheralueverkoston, joka halutaan nähdä kokonaisuutena. Verkosto muodostaa ekologisen kokonaisuuden eliöille ja yhtenäisen virkistäytymisverkoston ihmisille. (Vantaan viheralueohjelma 2001–2010)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Virkistysalueverkosto EN - Recreation area network RU - Rekreatjonsnätverk	Yhdyskuntarakenteen kaikista käytettävissä olevista virkistysalueista ja niiden välisistä virkistystä palvelevista kulkuyhteyksistä muodostuva verkosto.	Viheralueverkosto (s. 27) Green area network (s. 27) Grönt nätverk (s. 27) Virkistysalueiden palvelut (s. 19) Services at recreation areas (s. 19) Service i rekreatjonsområden (s. 19) Virkistysaluejärjestelmä Virkistysalueverkko Virkistysverkosto
Huomattavaa	Virkistysalueet ovat virkistystä palvelevia viher- ja muita alueita (ks. vihralue). Vihralueisiin kuulumattomia virkistysalueita ovat mm. ei-kasvulliset urheilukentät, päiväkotien ja koulujen pihat, skeittipui- tot ja ratsastuskeskukset. Jotkut virkistysalueet voivat olla osan aikaa tiettyjen käyttäjien ja osan aikaa kaikkien käytettävissä, esim. koulujen pihat voivat olla avoimia kaikille kouluaikojen ulkopuolella ja urheilukentät tietyille ryhmille varattujen vuorojen ulkopuolella. Virkistysalueverkostoa voidaan tarkastella seudullisesti tai esimerkiksi yhden kaupungin (kuva 6) tai tietyn osayleiskaavan vaikutusalueella.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Vantaalaisen virkistysalueverkoston selkärangan muodostavat Vantaanjoki ja Keravanjoki ranta-alueineen. Kaavoissa on jo luotu koko kaupungin kattava virkistysalueverkosto, mutta sen toteuttaminen on monin paikoin kesken. Tulevaisuudessa keskeistä onkin vihralueiden ja ulkoilureittien rakentaminen suunnitelmien mukaan. Vasta silloin syntyy todellinen, Vantaan keskukset sekä erilaiset asuin- ja työpaikka-alueet yhdistävä verkosto, joka on samalla osa seudullista kokonaisuutta. (Vantaan yleiskaava 2007)</i>	

Kuva 6. Esimerkki toteutuneen virkistysalueverkoston kuvaamisesta Vantaalla. Toteutuminen tarkoittaa tässä, että alue on kaupungin omistuksessa ja ainakin jollakin tavoin hoidon piirissä, vaikka esimerkiksi reittien varustelussa olisi puutteita. (Mäkynen 2002)

Suositteltava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Ekologinen verkosto EN - Ecological network RU - Ekologiskt nätverk	Verkosto, joka palvelee monien eliöiden ja eliöryhmien liikkumista ja leviämistä.	Viheryhteys (s. 29) Green connection (s. 29) Grönförbindelse (s. 29) Ekologinen yhteys (s. 31) Ecological connection (s. 31) Ekologisk förbindelse (s. 31)
Huomattavaa	Ekologinen verkosto koostuu ekologisista yhteyksistä ja alueista, jotka mahdollistavat monien eliölajien ja lajiryhmien, kuten nisäkkäiden, lintujen, sammakkoeläinten, matelijoiden ja hyönteisten liikkumisen ja leviämisen (esim. Päijät-Hämeen liitto 2013). Eri lajien vaatimukset kuitenkin eroavat toisistaan (ks. ekologinen yhteys). Ekologisten verkostojen ja ekologisten yhteyksien määrittely on suunnittelussa tapauskohtaista. Yleiskaava- ja osayleiskaavatason tarkasteluissa ekologisista verkostoja on tärkeä hahmottaa osana laajempia maakunnallisia verkostoja. Ekologisten verkostojen tarkastelu on keskeistä pyrittäessä turvaamaan lajien liikkumista ja leviämistä, mutta myös pyrittäessä torjumaan vieraslajeja. Ekologisista verkostoista on kansainvälisesti kehitetty useita malleja, mutta kaikkiaan lajien liikkumisen ja leviämisen mahdollistavien alueiden ja yhteyksien piirteitä tunnetaan vielä huonosti. Näiden käsitteiden käytön selventämiseksi tarvittaisiin lisää tutkimusta (ks. ekologinen yhteys).	

Esimerkkejä käytöstä	<i>Maakunnallisessa tai seudullisessa suunnittelussa, jossa tehdään ratkaisuja maisemaekologisessa mittakaavassa, voidaan huomioida ekologisten verkostojen kannalta olennaisia tekijöitä, kuten elinympäristöjen välistä kytkeytyneisyyttä, eliöiden leviämistä ja sopivien elinympäristöjen välisiä etäisyyksiä. (Uusitalo 2006)</i>
----------------------	--

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Viheryhteys EN - Green connection RU - Grönförbindelse	Laajempia viheralueita yhdistävä viheralue, joka palvelee ihmisten liikkumista ja virkistytymistä (virkistysyhteys), eliöiden liikkumista ja leviämistä (ekologinen yhteys) tai molempia näistä.	Virkistysyhteys (s. 30) Recreational connection (s. 30) Rekreatiöförbindelse (s. 30) Ekologinen yhteys (s. 31) Ecological connection (s. 31) Ekologisk förbindelse (s. 31) Rakenteellinen yhteys Structural connection Viherväylä Viherkäytävä Viherreitti Green link Greenway Green corridor Grönstråk
Huomattavaa	Suunnittelussa viheralueiden yhteyksiä on perusteltua tarkastella toiminnalliselta kannalta kiinnittämällä huomio ihmisten mahdollisuuksiin kulkea virkistysalueelta toiselle ja eliöiden mahdollisuuksiin siirtyä sopivien elinympäristöjen välillä. Viheryhteyksien ja viherrakenteen virkistyskäytön ja ekologisuuden painoarvo muuttuu siirryttäessä kaupungin keskustasta reunoille. Tätä vyöhykkeisyyttä on tarkasteltu esimerkiksi Lahden viherrakennetta koskevassa selvityksessä (Lahden kaupunki 2011). Viheryhteys tarkoittaa viheralueita, jotka toimivat virkistysyhteyksinä, ekologisina yhteyksinä tai molempina (ks. virkistysyhteys ja ekologinen yhteys), osana ihmisten virkistysmahdollisuuksien ja kulkureittien kokonaisuutta ja eliölajien elinpiirien kokonaisuuksia. Viheryhteyden toimivuutta on tarkasteltava alueellisesti ottamalla huomioon ihmisten liikkumista ja virkistytymistä ja eri lajien liikkumista ja leviämistä palvelevat yhteydet myös viheralueiden ulkopuolella. Viheryhteys voi olla myös yhteys esimerkiksi kahden pienen viheralueen välillä, esimerkiksi kun nämä ovat suojelualueita, joiden eliökantojen ei haluta eristyvän. Viheryhteys, virkistysyhteys ja ekologinen yhteys tarkoittavat eri mittakaavoissa erilaisia asioita ja mittakaava on näitä käsitteitä käytettäessä siksi hyvä tarkentaa. Mediassa on puhuttu viheryhteyksistä niin seudullisten viheraluekokonaisuuksien yhteydessä kuin myös muun muassa kysymyksissä tonttien liittymisestä toisiinsa.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Viheryhteys: Viheralue, joka liittyy eri viheralueet toisiinsa sekä rakenteellisesti että visuaalisesti. Viheryhteys voi olla merkitykseltään ekologinen tai toiminnallinen tai molempien yhdistelmä. (Tampere – Kantakaupungin... 2008)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Virkistysyhteys EN - Recreational connection RU - Rekreatationsförbindelse	Ihmisten liikkumista ja virkistäytymistä palveleva kulkuyhteys.	Viheryhteys (s. 29) Green connection (s. 29) Grönförbindelse (s. 29) Ekologinen yhteys (s. 31) Ecological connection (s. 31) Ekologisk förbindelse (s. 31) Kulkuyhteys Toiminnallinen yhteys Toimiva yhteys Functional connection Funktionellt förbindelse
Huomattavaa	Virkistysyhteys voi kulkea viheryhteyttä pitkin, ja tähän on suunnittelussa hyvä pyrkiä. Virkistysyhteys mahdollistaa kulkemisen, mutta eroxi kulkuyhteys-käsitteestä se viittaa kulkemiseen, joka samalla tukee virkistäytymistä. Virkistysyhteys tarkoittaa eri mittakaavoissa erilaisia asioita ja mittakaava on käsitettä käytettäessä siksi hyvä tarkentaa. Virkistysyhteyksinä voidaan tarkastella ulkoilureittejä eli virkistysalueilla sijaitsevia ja niille johtavia jalankulkua ja pyöräilyä varten tehtyjä kulkuväyliä. Virkistysalueelle pääsemisessä ratkaisevampaa on toimivien kulkuyhteyksien olemassaolo kuin se, kulkeeko yhteys vehreässä ympäristössä. Tiiviissä korttelirakenteessa puistot ja korttelipihat voivat hyvin palvella tarkoitustaan, vaikka niiden välillä ei olisi viheryhteyksiä (Haila ym. 2010). Virkistystä palvelevia reittejä voi luokitella esimerkiksi käyttö-tarkoituksen mukaan ja sen perusteella, kuinka kaukana asutuksesta reitti sijaitsee. Jyväskylässä on tähdätty tällaisella luokittelulla käyttäjälähtöisyyteen, jolloin eri luokkien väylien on tarkoitus olla myös maastossa erilaisia (Jyväskylän kaupunki 2010). Pääluokkien (retkeilyreitti, ulkoilureitti, aluereitti ja lähireitti) lisäksi tähän luokitteluun kuuluvat erillisreitit, jotka on tarkoitettu vain yhden lajin harrastajille, esimerkiksi hevosurheilureitit. Kolmas reittityyppi on palvelureitit, jotka kuvaavat väyliä, joiden sijainti, mitoitus ja rakenteet on suunniteltu erityisesti tiettyä käyttäjäryhmää ajatellen, mutta väylää voivat käyttää muutkin ulkoilijat.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Kaavaluonnoksessa tulisi ottaa huomioon Vantaanjoen pohjoispuolelle osoitettu joen myötäinen ulkoilureitti ja sen merkitys seudullisena virkistysyhteytenä. [...] Yleiskaavoituksen lausunnon 1.2.2005 mukaan rakentamisaluetta ei pidä laajentaa. Rakentaminen sulkisi väljän virkistysyhteyden etelään Niskalansillalle ja edelleen Helsingin Keskuspuistoon. (Omakotitaloja Ylästöön Sutarsin tilalle, asemakaava 2013)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Ekologinen yhteys EN - Ecological connection RU - Ekologisk förbindelse	Yhteys, joka palvelee monen eliölajin liikkumista ja leviämistä.	Ekologinen verkosto (s. 28) Ecological network (s. 28) Ekologiskt nätverk (s. 28) Toiminnallinen yhteys Toimiva yhteys Functional connection Funktionellt förbindelse Ecological link Ekologisk korridor
Huomattavaa	Ekologisten yhteyksien määrittely on suunnittelussa tapauskohtaista ja vaihtelee sen mukaan, minkä lajin tai lajien liikkumista ja leviämistä yhteyksien on tarkoitus tukea. Esimerkiksi vesiympäristön lajien, maaselkärankaisten ja lintujen liikkumista ja leviämistä palvelevat yhteydet eroavat toisistaan. Ekologisilla yhteyksillä on usein viitattu luonnon ydinalueita yhdistäviin yhteyksiin. Luonnon ydinalueilla on tällöin tarkoitettu monimuotoisia ainakin osin suojeltuja alueita, joilla on eläimille tärkeitä ravintolähteitä ja levähdyspaikkoja (esim. Lahden kaupunki 2011; Päijät-Hämeen liitto 2013). Eri lajien liikkumisen ja leviämisen mahdollistavien yhteyksien piirteitä tunnetaan vielä huonosti (ks. ekologinen verkosto). Tieympäristöistä tehdyn tutkimuksen mukaan ekologisen yhteyden kohdalla jää autojen alle hirvieläimiä ja muita nisäkkäitä, lintuja, matelijoita ja sammakkoeläimiä (Niemi ym. 2007). Kuten ekologinen verkosto-käsitteen, myös ekologinen yhteys -käsitteen käytön selventämiseksi tarvittaisiin lisää tutkimustietoa. Suunnittelussa on kuitenkin otettava ekologisia yhteyksiä huomioon saatavilla olevan tiedon perusteella. Joidenkin direktiivilajien, liito-oravan, lepakoiden ja viitasammakon, liikkumisreittien merkitseminen on suunnittelussa jo yleistä. Tietyn lajin kannalta toimivan ekologisen yhteyden muodostumiseen ja säilymiseen vaikuttavat mm. yhteyden ympäristötyyppi tai -tyypit, yhteyden leveys, yhtenäisyys ja jatkuvuus sekä yhteyttä ympäröivän alueen käyttö ja laatu. On huomattava, että myös ekologisten yhteyksien liittyminen viheryhteyksiin vaihtelee lajeittain. Hirvi voi suosia liikkumisessaan metsä- ja peltoalueita, kun taas esimerkiksi monet kasvit leviävät kaupunkiympäristöissä ilman viheryhteyksiäkin. 80-luvulta lähtien Keski- ja Länsi-Euroopassa maisemasuunnittelussa on puhuttu ekologisista käytävistä tarkoittaen lähinnä jokivarsia, joskus myös toisiinsa liittyvien metsäisten kukkuloiden ja niittyjen kiiloja. Käsitteitä ekologinen käytävä tai ekokäytävä ei ole suositeltavaa käyttää ekologisen yhteyden synonyymina, koska ekologisena yhteytenä toimivan viheryhteyden leveys voi vaihdella ja siinä voi olla kapeikkokohtia.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Luoteisosan rantametsäkaistale voi toimia myös lepakoiden kulkureittinä Vanajanlinnalle ja takaisin. Vesisiipoille olisi hyvä säilyttää yhtenäistä rantapuustoa Katumajärven kaakkoisnurkassa. (Juttila ja Metsänen 2013)</i> <i>Maakuntakaava on paras taso huomioimaan leveät ekologiset yhteydet. [...] [Ekologiset yhteydet] kannattaa rajata yleiskaavatasolla ja pyrkiä myös säilyttämään detaljikaavoituksessa. [...] Olennaista on [ekologisten yhteyksien] hoito: luonnonmukaisessa kasvillisuudessa viihtyy enemmän lajeja kuin tarkkaan hoidetussa. [...] Ekologisista yhteyksistä tarvitaan lisää tietoa, koulutusta ja ohjeistusta, jotta ne pystyttäisiin paremmin huomioimaan kaavoituksessa. (Juttila 2011)</i>	

Kaavamerkinnät

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Virkistysalue (V) EN - Recreation area RU - Rekreatiions- område	Alueet, jotka kaavamerkinnän perusteella on varattu ulkona virkistäytymiseen ja joille kaikilla on vapaa pääsy.	
Huomattavaa	Tarkemmin määrittelemätöntä virkistysalueen yleismerkintää käytetään yleensä vain maakuntakaavoissa ja yleispiirteisissä yleiskaavoissa. Se voi sisältää eriluonteisia osia. Kaavamerkintään voidaan lisätä tarkentavia määreitä, kuten merkin /s, jolla nostetaan esiin alueella olevia suojeluarvoja. Harkittaessa määräyksiä yleiskaavan M- ja V-alueille ja asemakaavan M-alueille on syytä tarkastella niiden vaikutuksia metsätalouteen. Maankäyttö- ja rakennuslain nojalla yleiskaavoissa nimenomaan virkistysalueiden kohdalla usein määrätään esimerkiksi, että ”Alueella ei saa suorittaa maisemaa muuttavaa maanrakennustyötä, puiden kaatamista tai muuta näihin verrattavaa toimenpidettä ilman MRL 128 §:n mukaista lupaa.” Virkistyskäyttöä voivat palvella muutkin kuin ensisijaisesti virkistyskäyttöön tarkoitetut alueet, kuten suojelualueet (S, SL), maa- ja metsätalousalueet (M, MT, MU, MA, MY) ja hautausmaat (EH). Käyttötarkoituksen toteutuminen voi riippua vuodenajasta, esimerkiksi pelloilla on talvella sallittua hiihtää.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>V: Merkinnällä osoitetaan rakennettujen ja asemakaavoittavaksi tarkoitettujen alueiden välittömässä läheisyydessä sijaitsevat merkittävät yhtenäiset alueet, jotka on tarkoitettu päivittäiseen ulkoiluun, virkistykseen, leikkiin ja luonnon kokemiseen. (Joensuun seudun yleiskaava 2020)</i> <i>V: Alue varataan yleiseen virkistys- ja ulkoilukäyttöön. Alueella on sallittua virkistystä ja ulkoilua palveleva rakentaminen. Maisemaa tai virkistyskäyttömahdollisuuksia vaarantavaan toimintaan on saatava MRL 128 §:n mukainen maisematyö lupa. V-I: Virkistysalue, jolla aiempi käyttö rajoittaa toimintoja. Alue varataan yleiseen virkistys- ja ulkoilukäyttöön. Alueella on sallittua sellainen virkistystä ja ulkoilua palveleva käyttö ja rakentaminen, joka ei edellytä kaivamista, maaston muotoilua tai muuta maaperän muokkaamista. Vls: Luonnonmukaisena säilytettävä virkistysalue. Alue varataan yleiseen virkistys- ja ulkoilukäyttöön sekä opetuskäyttöön. Alueella on erityisiä ympäristöarvoja, jotka tulee säilyttää. Alueella on sallittu virkistys- ja ulkoilukäyttöä palveleva rakentaminen siten, etteivät alueen luonnonolosuhteet muutu. Luontoarvoja mahdollisesti vaarantavan toimintaan on saatava MRL 128§:n mukainen maisematyö lupa. (Oulun yleiskaava 2020)</i> <i>Virkistysalueisiin kuuluu luonteeltaan hyvin erilaisia alueita lähipuistoista ja leikkipaikoista laajoihin ulkoilu- ja retkeilyalueisiin. Virkistysalueita on vaikea määritellä; tässä on katsottu, että virkistysalueisiin kuuluvat ns. aktivoidut alueet eli alueet, joilla on esimerkiksi kävelyreittejä. (Strandell ja Strandell 2002)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Retkeily- ja ulkoilu-alue (VR) EN - Hiking area RU - Frilufts- och ströv-område	Kaavassa retkeilyyn ja ulkoiluun varattu (yleensä laaja) alue	
Huomattavaa	Retkeily- ja ulkoilualueita varataan yleensä vain maakuntakaavoissa tai yleiskaavoissa, koska laajoille virkistysalueille harvoin laaditaan asemakaavaa (ainakaan koko alueelle). Valtion retkeilyalueet kuuluvat tähän kategoriaan. Suomen kaupungeissa virkistysalueet ovat merkittävässä määrin kunnan omistuksessa. Yksityismetsissä voidaan liikkua jokamiehenoikeudella tai mahdollisesti ulkoilulain mukaisesti rakennetulla ulkoilureitillä. Kaavassa yksityismetsä tai pelto voi olla virkistysaluevaraus, mutta todellisuudessa se muuttuu virkistysalueeksi vasta, kun se on julkisessa (yleensä kunnan) omistuksessa ja se on virkistyskäyttöön kunnostettu esim. rakentamalla reittejä ja muita palveluita. Tämä toteutumisen viive koskee erityisesti retkeilyyn varattuja alueita.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>VR: Alue varataan yleiseen retkeily- ja ulkoilutoimintaan. Alueella sallitaan ulkoilua tai muuta yleistä virkistystoimintaa palveleva vähäinen rakentaminen. Maisemaa muuttava maanrakennustyö, puiden kaataminen tai muu näihin verrattava toimenpide on luvanvaraista kuten maankäyttö- ja rakennuslain 128§:ssa on säädetty. (Vantaan yleiskaava 2007)</i> <i>VR: Alueelle saa sijoittaa yksikerroksisia retkeily-, ulkoilu- ja virkistystoimintaa palvelevia rakennuksia ja rakennelmia. Alueelle sijoitettavien rakennusten yhteenlaskettu kerrosala saa olla enintään 3 % alueen pinta-alasta. VR-I: Alueelle saa sijoittaa vähäisiä yksikerroksisia retkeily-, ulkoilu- ja virkistystoimintaa palvelevia rakennuksia ja rakennelmia. Alueella on voimassa rakennuslain 124a §:n mukainen toimenpidekielto. Rakennuslain 31 §:n perusteella kielletään rakentamasta VR-I -alueelle siten, että vaikeutetaan VR-I -alueen käyttämistä yleiskaavassa varattuun tarkoitukseen. (Kytäjän osayleiskaava 1995)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Puisto (VP) EN - Park RU - Park Lähivirkistysalue (VL) EN - Park RU - Område för närrekreation	Kaavassa (lähi)puistoiksi ja lähivirkistykseen varattu alue.	Puisto (perustettu/rakennettu) (alueen luonnehdinta) (s. 41)
Huomattavaa	Puisto -käsitettä käytetään yleensä vain asemakaavassa, mutta lähivirkistysalueita on sekä asemakaavoissa että yleiskaavoissa. Kaavatasosta riippuen lähivirkistysalueilla tarkoitetaan eri mitatakaan alueita. Lähivirkistysalue ja puisto ovat tässä kaavakäsitteitä. Kuitenkin usein esim. asemakaavoissa jaetaan lähivirkistysalueet 1) puistoihin (VP), joilla tarkoitetaan varsinaisia, puistoiksi perustettuja ja intensiivisesti hoidettuja alueita ja 2) lähivirkistysalueisiin (VL), joita nimitetäänkin luonnonmukaisiksi virkistysalueiksi. Erottelu on lain vaatimassa ihmisten virkistystarpeiden ja kaupunkikuvan huomioon ottamisessa tarpeen, mutta kaavakäsitteiden ja alueiden luonnehdintojen sekoittaminen myös aiheuttaa sekaannuksia. VP- ja VL -käsitteitä käytetään hyvin kirjavasti ja kaavan ohjausvaikutuksen kannalta niillä ei ole yleensä eroa.	

Esimerkkejä käytöstä	<i>Kaavoitettavalla alueella tai sen lähiympäristössä on oltava riittävästi puistoja tai muita lähivirkistykseen soveltuvia alueita. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132, 54§)</i> <i>Kunnan määräämä viranomainen osaltaan valvoo, että liikenneväylät, kadut, torit ja katuaukiot sekä puistot ja oleskeluun tarkoitetut ulkotilat täyttävät hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimukset. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132, 167§)</i> <i>VL: Alue varataan yleiseen virkistystoimintaan ja lähiulkoiluun. Alueella sallitaan ulkoilua tai muuta yleistä virkistystoimintaa palveleva rakentaminen. Maisemaa muuttava maanrakennustyö, puiden kaataminen tai muu näihin verrattava toimenpide on luvanvaraista kuten maankäyttö- ja rakennuslain 128§:ssa on säädetty. (Vantaan yleiskaava 2007)</i> <i>VL: Alue on tarkoitettu päivittäiseen lähiliikuntaan ja virkistäytymiseen. Alueelle voi sijoittaa ulkoilureittejä ja kevyitä ulkoilua tukevia rakennelmia. Alueita on suositeltavaa käyttää myös hulevesien luonnonmukaiseen käsittelyyn. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on osoitettava ulkoilureittien jatkuvuus. [...] Maisemaa muuttavaa toimenpidettä ei saa suorittaa ilman maankäyttö- ja rakennuslain 128§:ssä tarkoitettua lupaa. (Lohjan taajamaosayleiskaava 2013)</i> <i>VP-I: Puistoalue. Alueen maankäytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon viljelypalstojen ja viheraiheen sijoittamismahdollisuus. (Skanssin ja Piispanristin osayleiskaava 2001)</i> <i>Aluepuistot kuuluvat yleiskaavan viheraluejärjestelmässä luonnonmukaisiin lähivirkistysalueisiin, merkintä VLL. Edellisiä täydentävät keskusta- ja erikoispuistot sekä asuntoalueiden sisäiset kaupunginosa- ja korttelipuistot. Ne kuuluvat yleiskaavan rakennettaviksi kaupunkipuistoiksi varattuihin lähivirkistysalueisiin, merkintä VLK. (Tampere - Kantakaupungin yleiskaava 1998)</i>
----------------------	---

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Urheilu- ja virkistyspalvelujen alue (VU) EN - Area for sports and recreation services RU - Område för idrotts- och rekreationsanläggningar	Kaavassa urheilulle ja virkistyspalveluille varattu alue, missä toiminta tapahtuu pääasiassa ulkotiloissa. Alueella voi olla myös (pienehköjä) tarpeellisia rakennuksia.	
Huomattavaa	Merkintää käytetään yleis- ja asemakaavassa, mahdollisesti myös maakuntakaavassa. VU-alueille on yleensä vapaa pääsy. Poikkeuksellisesti niiden käyttö voi olla maksullista kokonaan tai esimerkiksi ajoittaisissa tapahtumissa. Maksulliset yksityiset virkistysalueet ovat Suomessa harvinaisia mutta yleistymässä nopeasti, mm. golfkentät lisääntyvät edelleen. Suuret urheilurakennukset (uimahallit, urheiluhallit) ovat kaavassa yleensä korttelimaata, eivätkä virkistysaluetta.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>VU: Alue varataan urheilukeskuksille ja erityisliikuntapaikoille. Alueella on sallittu urheilu- ja virkistyskäyttöä palveleva rakentaminen. (Oulun yleiskaava 2020)</i> <i>VU: Merkinnällä osoitetaan yleispiirteisesti laajat virkistys- ja vapaa-ajankeskusten, urheilukenttien ja hiihtokeskusten alueet, joilla merkittävä osa toiminnasta tapahtuu ulkona. (Joensuun yleiskaava 2020)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Leikkikenttä (VK) EN - Playground RU - Lekpark	Kaavassa leikkipaikaksi tai leikkipuistoksi varattu alue.	
Huomattavaa	Käsitettä käytetään vain asemakaavassa. Pieniä leikkialueita ei useinkaan ole erotettu puistoista tai muista lähivirkistysalueista erilliseksi VK-alueeksi.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Torin viereen on varattu pieni leikkipuisto ja leikkipuiston yhteyteen mahdollinen päiväkodin tontti. (Keilarinne-Matkusniemi asemakaava 2013)</i> <i>Leikkipaikkoja suunniteltaessa ja kunnostettaessa huomioidaan esteettömyys. [...] Leikkipaikkojen tarvetta ja mahdollista keskittämistä selvitetään suhteessa alueen väestörakenteeseen. (Turun viheralueohjelma 2006-2015)</i> <i>Leikkikentät rakennetaan kaavassa varatuille alueille. [...] Kentät on pyritty sijoittamaan kaupunginosittain siten, että alueen asukkailla on lähimpään leikkikenttään turvallinen kulkuyhteys. Kentät on jaettu hoitotason ja varustelun mukaan I - ja II - tasoon siten, että joka kaupunginosassa on vähintään yksi kumpaakin. (Rauman kaupunki 2013)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Suojaviheralue (EV) EN - Protective green zone RU - Skyddsgrön-område	Kaavassa ensisijaisesti suojaviheralueeksi varattu alue.	Suojavyöhyke Suojametsä Buffer zone Buffer strip
Huomattavaa	Käsitettä käytetään asemakaavoissa ja yleiskaavoissa. EV-alueet ovat viheralueina säilytettäviä alueita, jotka on tarkoitettu teollisuuden päästöjen sitomiseen tai liikennealueella haittojen torjuntaan, kuten melun vaimentamiseen, pölyn sitomiseen, kemiallisten päästöjen vähentämiseen ja estämään häikäisyä. Suojaviheralueella saattaa olla virkistys- tai ulkoilureitin osa.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>EV: Alue varataan suojaviheralueeksi. Alueella sallitaan vähäinen ulkoilua palveleva rakentaminen. Maisemaa muuttava maanrakennustyö, puiden kaataminen tai muu näihin verrattavissa oleva toimenpide on luvanvarainen siten kuin maankäyttö- ja rakennuslain 128§:ssa on säädetty. (Vantaan yleiskaava 2007)</i> <i>Suojaviheralue: Alueella oleva suojametsä tulee tarpeellisilta osin täydennysistuttaa. Suojametsä on jatkuvan hoidon ja uudistamisen avulla ylläpidettävä elinvoimaisena siten, että sen suojamerkitys säilyy. (Alikerava, Kerca eteläosa asemakaava 2007)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Vesialue (W) EN - Water area RU - Vattenområde	Kaavassa vesialueeksi osoitettu alue.	
Huomattavaa	Kaikki vesilain mukaiset vesialueet eivät välttämättä näy kaavoissa.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Vesialueella tarkoitetaan aluetta, joka muutoin kuin tilapäisesti on veden peittämä. (Vesilaki 1961/264)</i> <i>Myös vesialueita käsitellään virkistyskäytön näkökulmasta, mutta niitä ei lasketa viheralueiksi. (Viherverkkosuunnitelma, Turun yleiskaava 2025/2030)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Luonnonsuojelualue (SL) EN - Nature conservation area RU - Naturskyddsområde	Kaavassa luonnonsuojelualueeksi varattu, luonnonsuojelulla perustettavaksi tarkoitettu tai jo perustettu alue.	
Huomattavaa	Merkintää käytetään kaikilla kaavatasoilla. Kaavan lisämerkinnöillä tai kaavamääräyksillä voidaan täsmentää suojelun kohdetta ja määritellä alueella sallittavat toimenpiteet siihen asti, kunnes alueesta on laadittu rauhoitukseen liittyvä käyttö- ja hoitosuunnitelma. Kaava varaa alueen luonnonsuojelulla rauhoitettavaksi tai toteaa alueen luonnonsuojelulla rauhoitetuksi, mutta luonnonsuojelualuetta ei perusteta maankäyttö- ja rakennuslailla, eikä kaikilla luonnonsuojelualueilla ole minkäänlaista kaavaa. Suojelumerkintänä on käytössä on myös mm. S (suojelualue), Sitä voidaan käyttää, kun eri perusteilla suojeltavia alueita ei ole tarpeellista tai mahdollista esittää erikseen.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>S-I: Suojelualue, jolla on erityisiä luontoarvoja. Alue varataan suojeltavaksi MRL:n nojalla. Alueella on erityisiä luontoarvoja, esim. luonnonsuojelulain 29 §:n mukainen luontotyyppi tai metsälain 10 §:n mukainen tärkeä elinympäristö. Luontoarvoja mahdollisesti vaarantavaan toimintaan on saatava MRL 128 §:n mukainen maisematyö lupa. (Oulun yleiskaava 2020)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeä alue (Luo)	Kaavassa luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeäksi osoitettu alue, jota ei ole tarkoitettu rauhoittaa luonnonsuojelulla.	
Huomattavaa	Luo-merkintä on käyttöä ja hoitoa ohjaava, osa-alueen erityisominaisuutta osoittava lisämerkintä esimerkiksi virkistysalueilla tai maa- ja metsätalousalueilla. Luo-merkintä on yleensä käytössä asemakaavatasolla, mutta myös muilla kaavatasoilla. Luo-alueella voidaan maisemaa muuttavat maanrakennustyöt tai puiden kaataminen määrätä luvanvaraisiksi (MRL128§). Toimenpiderajoittemerkintä voi liittyä aluemerkinnän (esim. V) tai päällekkäismerkinnän määräykseen. Merkinnän käyttö on lisääntynyt ja monipuolistunut siten, että kaavassa saattaa olla esimerkiksi 1-10 erilaista luo-merkintää täsmennettynä alueeseen ja suojeltavaan lajiin. Luo-alue on mahdollista rauhoittaa luonnonsuojelualueeksi, jos rauhoittamisen edellytykset täyttyvät, vaikkei Luo-merkinnällä sitä tavoitellakaan.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Luo-alueita valittaessa on pidetty tärkeänä, että alueella esiintyy joko useampia uhanalaisia lajeja tai ainakin yksi uhanalainen ja useampia muita direktiivi-, vastuu- tai indikaattorilajeja. Toisaalta on tarkasteltu sitä, esiintyykö alueella EU-luontodirektiivin tai METSO-kriteerien mukaisia monimuotoisuuden kannalta tärkeitä luontotyyppijä. (Ojala 2005)</i> <i>Luo: Alueen suunnittelussa, käytössä ja hoidossa tulee turvata alueen sisältämien erityisten luonnonarvojen säilyminen. Maisemaa muuttava maanrakennustyö, puiden kaataminen tai muu näihin verrattavissa oleva toimenpide on luvanvarainen siten kuin maankäyttö- ja rakennuslain 128§:ssa on säädetty. (Vantaan yleiskaava 2007)</i> <i>Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue: Alueella on uhanalaisen lajin aluekokonaisuus, metsälain 10 §:n mukainen tärkeä elinympäristö tai muita erityisiä luontoarvoja, jotka on säilytettävä. Alueen käyttöä suunniteltaessa ja toteutettaessa on otettava huomioon luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen ja eliölajien esiintymien säilyttämisedellytykset. (Oulun yleiskaava 2020)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Maa- ja metsätalous-alue (M) EN - Agricultural and forest land RU - Jord- och skogsbruksdominerat område	Kaavassa maa- ja metsätalouteen varattu alue.	
Huomattavaa	Merkintää käytetään kaikilla kaavatasoilla. Maa- ja metsätalousalueita voidaan määritellä niiden erityispiirteiden mukaisesti: MA = maisemallisesti arvokas peltoalue, MU = maa- ja metsätalousalue, jolla on ulkoilun ohjaamistarvetta, MY = maa- ja metsätalousalue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>M: Alue on tarkoitettu maa- ja metsätalouden harjoittamiseen sekä haja-asutusluonteeseen rakentamiseen. MU: Alue on tarkoitettu maa- ja metsätalouden harjoittamiseen sekä haja-asutusluonteeseen rakentamiseen. Alueelle saa sijoittaa ulkoilureittejä. (Kytäjän osayleiskaava 1995)</i> <i>M: Merkinnällä osoitetaan maa- ja metsätalousalueina kaikki ne maaseutalueet, joille ei ole tarpeen osoittaa muuta käyttötarkoitusta. MY: Alueen pääkäyttötarkoitus on maa- ja metsätalous. Aluetta suunniteltaessa ja sitä koskevista toimenpiteistä päätettäessä on otettava huomioon alueen ympäristöarvot. (Joensuu seudun yleiskaava 2020)</i> <i>Maa- ja metsätalousvaltaisten alueiden M-merkinnällä osoitetaan pääasiassa maa- ja metsätaloukskäyttöön tarkoitettuja alueita, joita voidaan käyttää alueen pääasiallista käyttötarkoitusta sanottavasti haittaamatta ja luonnetta muuttamatta myös muihin tarkoituksiin, kuten haja-asutusluonteeseen asutukseen sekä jokamiehen oikeuden rajoissa ulkoiluun ja retkeilyyn. (Haapanala ym. 2009)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Hautausmaa (EH) EN - Graveyard RU - Område för begravningsplats	Kaavassa hautausmaaksi varattu alue.	Cemetery
Huomattavaa	Merkintää käytetään kaikilla kaavatasoilla. Useimmiten hautausmaat sisältävät puustoa, istutuksia ja muuta kasvillisuutta.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Alueen eteläosassa varataan noin 0,5 ha kokoinen hautausmaan kortteli-alue (EH) uurnien ja tuhkien hautaamista varten. (Säterinniityn asema-kaava 2006)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Siirtolapuutarha- tai palstaviljelyalue (RP) EN - Area for allotment gardens or allotments RU - Område för koloniträdgård eller odlingslotter	Kaavassa siirtolapuutarhaksi tai palstaviljelyyn varattu alue.	Ryhmäpuutarha-alue Puutarhaviljelyyn tarkoitettu alue
Huomattavaa	Siirtolapuutarhat sisältävät usein rakennelmia, jotka on tarkoitettu viljelyyn tarvittavien välineiden säilytykseen ja tilapäiseen asuinkäyttöön.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>RP: Siirtolapuutarha-alue. Siirtolapuutarha-alueelle saa rakentaa vapaa-ajan asuntoja asemakaavan mukaan. (Oulun yleiskaava 2020)</i> <i>Palstat on tarkoitettu kaupunkilaisten pienviljelystä varten esimerkiksi vihannesten kasvattamiseen. Palstoilla saa viljellä kaikkia yksivuotisia laillisia kasveja. (Turun kaupunki 2010)</i> <i>Alueen eteläosassa varataan siirtolapuutarhapalstoja varten noin 2 hehtaarin kortteli-alue. Alueelle tulee 44 kappaletta palstoja, joille kullekin saa rakentaa enintään 25 neliömetrin kokoisen mökin. (Säterinniityn asema-kaava 2006)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Korttelialue EN - Quartier RU - Kvartersområde	Katujen (usein neljän) rajaama alue, joka on asemakaavassa osoitettu rakentamiseen.	
Huomattavaa	Rakentamiseen osoitettu alue voi sisältää kasvulliseksi tarkoitettuja osia, esimerkiksi piha-alueella korttelin talojen välissä.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Rakennuskortteliin kuuluva alue jaetaan asemakaavassa tontteihin, milloin se on maankäytön järjestämiseksi tarpeen. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132, 78 §)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Yleinen alue EN - Public area RU - Allmänt område	Asemakaavassa katualueeksi, toriksi, liikennealueeksi, virkistysalueeksi tai näihin verrattavaksi alueeksi osoitettu kunnan, valtion tai muun julkisyhteisön toteutettavaksi tarkoitettu alue.	
Huomattavaa	Yleinen alue on merkityksellinen terminä, jonka kautta viheralueet määrittyvät lainsäädännössä. Viheralueet tulevat laissa huomioiduksi vain yleisten alueiden alakohtana, eikä yleisten alueiden käsittely lakitekstissä toimi viheralueiden näkökulmasta kovin hyvin. Yleisiä alueita voidaan esimerkiksi tarkastella osana suunniteltua rakennettua aluetta, vaikka yleiseksi alueeksi luettavat virkistysalueet eivät ole rakennettuja (ks. puisto alueiden luonnehdinnoissa). Yleiset alueet ovat julkisessa omistuksessa.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Yleisellä alueella tarkoitetaan tässä laissa asemakaavassa katualueeksi, toriksi, liikennealueeksi, virkistysalueeksi tai näihin verrattavaksi alueeksi osoitettua kunnan, valtion tai muun julkisyhteisön toteutettavaksi tarkoitettua aluetta. Kunnan toteutettavaksi kuuluva kunnan tarpeisiin osoitettu muu yleinen alue kuin katualue on kunnan toteutettava, kun asemakaavan mukainen maankäyttö edellyttää toteuttamista, jollei toteuttamisen lykkääminen ole kunnan taloudelliset edellytykset huomioon ottaen perusteltua. Yleinen alue on suunniteltava ja toteutettava siten, että se sopeutuu asemakaavan mukaiseen ympäristöönsä. Yleisen alueen toteuttaminen käsittää alueen rakentamisen tai kunnostamisen ja sen kunnossapidon asemakaavan mukaisen käytön edellyttämällä tavalla. Kunnan tulee laatia yleisen alueen toteuttamiseksi suunnitelma noudattaen soveltuvin osin, mitä 85 §:ssä säädetään kadun suunnittelemisesta, jos tämä on alueen erityisen merkityksen vuoksi tarpeen. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132, 83 §, 90 §)</i> <i>Yleinen alue on kiinteistö, joka muodostetaan yleisen alueen lohkomisessa ja merkitään yleisten alueiden rekisteriin. Yleisiä alueita voi olla yhdeksää eri käyttötarkoitusta: katu, tori, puisto, urheilualue, retkeily- tai loma-alue, vaara-alue, erityisalue (esim. muuntamot) ja vesialue. Yleisen alueen käyttötarkoitus määrätään asemakaavassa vastaavasti kuin korttelialueet. (Tampereen kaupunki 2010)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Viheryhteystarve EN - Need for a green connection RU - Behov av grönförbindelse	Kaavassa viheryhteystarpeena osoitettu yhteys: viheralueiden välillä olemassa oleva tai tavoitteellinen yhteys, jolla on erityistä merkitystä ihmisten liikkumisen ja virkistytymisen, eläinten ja kasvien liikkumisen ja leviämisen tai näiden molempien kannalta.	Toimivan yhteyden tarve Need for a green link
Huomattavaa	Viheryhteystarve-merkintää käytetään tyypillisesti tilanteissa, jossa yhteyden luomista ei ole pystytty kyseisellä kaavatasolla tutkimaan riittävästi, yhteyden luomiseen ei ole löydetty keinoja tai yhteyttä ei ole toteutettu. Yhteyden luominen on monesti sidoksissa tiesuunnitteluun. Viheryhteystarpeen merkintänä on käytössä mm. eko-1, eko-2 jne.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Viheryhteystarve-merkinnällä osoitetaan kaupunkiseutujen ja jokilaaksovyöhykkeiden sisäisiä ja niitä yhdistäviä tavoitteellisia ulkoilun runkoreitistöjä viheralueineen. Merkintään sisältyy sekä olemassa olevia että kehitettäviä ulkoilu-, pyöräily-, melonta- ym. reittejä. (Raahen kaupunki 2009)</i> <i>Virkistysalueisiin tai ekologiseen verkostoon liittyviä yhteystarpeita voidaan osoittaa yleiskaavassa viheryhteystarve-merkinnällä. Tällä merkinnällä voidaan siis osoittaa sekä toiminnallisia että ekologisia yhteyksiä tai molempien yhdistelmiä. Jos kyseessä on yhteys, jolla on erityistä merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta, suositeltavampaa olisi käyttää luo-merkintää. (Tampere – Kantakaupungin... 2008)</i> <i>Kolme erilaista nuolimerkintää: 1) Viheryhteystarve. Reitin ja taukopaikkojen sijainti sekä niiden tarvitseman alueen laajuus ratkeaa yksityiskohtaisessa suunnittelussa. 2) Viheryhteystarve. 3) Ekologinen yhteystarve. (Oulun seudun yleiskaava 2020)</i>	

Muut kaava-merkinnät	Vihreän infrastruktuurin suunnitteluun liittyviä asioita voidaan tuoda esiin myös muilla kaavamerkinnöillä ja -määräyksillä. Tarvittaessa voidaan kehittää uusia merkintöjä ja määräyksiä.
Esimerkkejä	<i>AR: Rivitalojen ja muiden kytkettyjen asuinrakennusten korttelialue. Pihat: Rakentamatta jäävät tontin osat tulee istuttaa niiltä osin, kun niitä ei käytetä liikenteelle. Piha-alueella tulee olla puita ja pensaita. Olemassa olevaa puustoa tulee säilyttää. Suunnitelma on esitettävä rakennuslupaa haettaessa. Säilytettävät puut on suojattava rakentamisen aikana. [...] (Pätkinärinne 4 asemakaava ja asemakaavan muutos 2012)</i> <i>AH: Asumista palveleva yhteiskäyttöinen korttelialue. Pihalle tulee istuttaa puita. Istutuksissa tulee käyttää kookkaita taimia. Riittävä juuristotila on varmistettava tarvittaessa kantavalla kasvualustalla. Kasvillisuuden tulee olla monimuotoista ja kasvilajeja tulee käyttää vaihtelevasti. Säilytettävän tammen ympäristö tulee toteuttaa ruohopintaisena. (Koivuhaka asemakaavan muutos 2012)</i> <i>MP: Puutarhaviljelyalue. Alue on tarkoitettu puutarhaviljelyyn, ryhmäpuutarhaksi tai viereisiin asutontontteihin liittyväksi palstaviljelyalueeksi. Alueella on tarvittaessa sallittava yksityiskohtaisessa kaavoituksessa tarkemmin osoitettavat luonnonmukaisen hulevesien käsittelyn edellyttämät rakenteet. (Lohjan taajamaosayleiskaava 2013)</i>

Alueiden luonnehdinnat

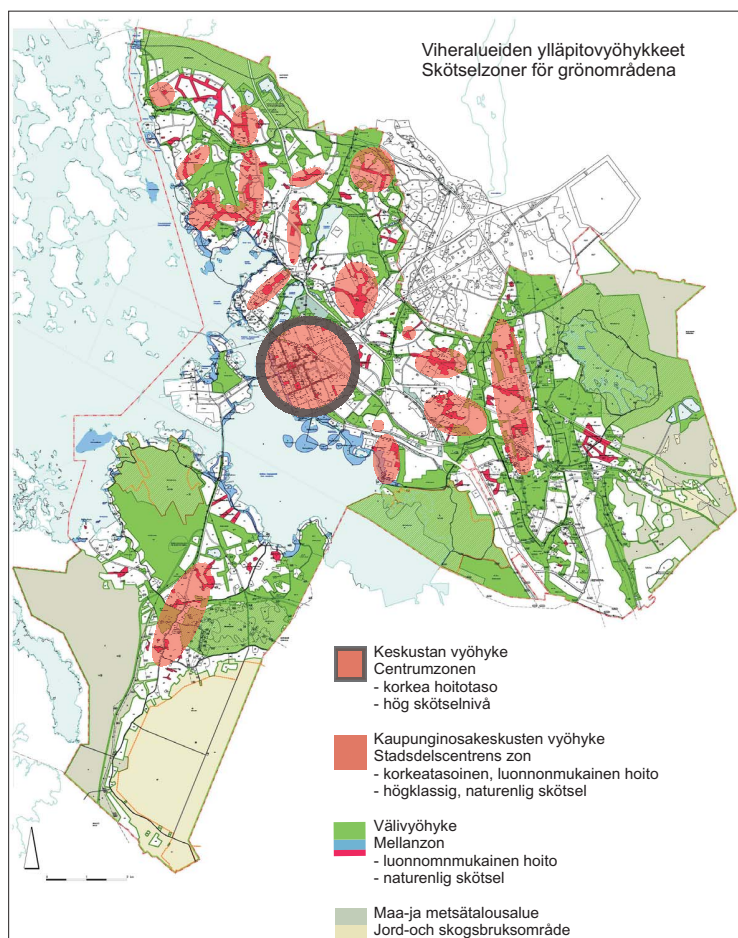
Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Kasvullinen alue EN - Vegetated area RU - Växtligt område	Kasvulliset alueet kaupunkiseudulla, mukaan lukien pihojen kasvulliset osat.	Kasvillisuuden peittämä alue Kasvipeitteinen alue Luontoalue
Huomattavaa	Kasvulliset alueet ovat usein samoja kuin pinnoittamattomat alueet, esimerkiksi nurmi tai metsä on kasvullista mutta asfaltoidut kadut ja aukiot eivät. Hiekkakenttä taas lukeutuu pinnoittamattomaksi ja sitä voi pitää ei-kasvullisena, jos sitä ylläpidetään kasvipeitteettömänä (esim. hoidettu pelikenttä), mutta kasvullisena, jos se jätetään kehittymään ilman toimenpiteitä.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Viherrakenteella korostetaan kaupunkivihreän kaikkea kasvullista aluetta riippumatta sen kaavan mukaisesta käyttötarkoituksesta tai omistuksesta. (Tampere – Kantakaupungin... 2008)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Pienvedet EN - Small water systems RU - Småvatten	Ojat, purot, norot, lammet ja lähteet. Ei sisällä merta, järveä eikä jokia.	
Huomattavaa	Pienvesiä suojaavat vesilain ja luonnonsuojelulain mukainen suojelu. Luonnehdintana käsite viher- ja vesialueet sisältää myös pienvedet (vaikkei pienvesiä olisi merkitty kaavaan, vrt. kaavakäsite vesialueet). Pienvesillä on merkitystä monipuolisten ekosysteemipalveluiden tarjoajina. Ojien, purojen, norojen, lampien ja lähteiden kasvillisuus ja muu luonto toimivat viheralueilla ja kaupunkirakenteessa elinympäristöinä ja ravintolähteinä eliöstölle, vesitalouden säätelijöinä, tulvasuojelussa, maisemallisina elementteinä ja hiilinieluinä. Ekosysteemipalvelujen tarkastelussa on hyödyllistä kiinnittää huomiota myös esimerkiksi kosteikkoihin ja osan vuotta kuivana oleviin vesistöihin.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Pienvedet tarjoavat elinympäristön monille merkittävälle kasvi-, eläin- ja hyönteislajeille. Ojan- ja purovarret toimivat ekologisina käytävinä eliölajeille. Ojat, purot ja lähteet ovat kaupunkialueella harvinaista vesiluontoa, joka tarjoaa virkistymämahdollisuuksia kaupunkilaisille. Pienvesistöihin kohdistuvat muutokset uhkaavat samalla niiden ekologista monimuotoisuutta. (Tampereen viheralueohjelma 2005–2014)</i> <i>Pienvesiä ovat mm. lammikot, lammet, ojat ja purot. (Turun viheralueohjelma 2006–2015)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Vapaa ranta EN - Accessible shore RU - Tillgänglig strand	Meren, järven, joen tai lammen ranta, johon on vapaa pääsy.	Avoin ranta Yleinen ranta
Huomattavaa	Pääsy rantaan on virkistystyksen kannalta tärkeä. Vapaisiin rantoihin voi kuulua niin rakentamattomia kuin rakennettujakin ranta-alueita, luonnontilaisista rannoista uimarantoihin ja rannalla sijaitseviin toreihin. Vapaa pääsy voi perustua alueen julkiseen omistukseen, mutta myös yksityisomistuksessa oleva ranta saattaa joissain tapauksissa olla käytännössä kaikkien käytettävissä. Virkistyskäytön kannalta on suositeltavaa tarkastella kaikkia saavutettavissa olevia rantoja kokonaisuutena.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Rantoja on tarkasteltava kokonaisuutena siten, että otetaan huomioon virkistyskäyttö, luonto ja merenrantakaupungin identiteetti. (Helsingin viheralueohjelma 1999–2008)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Puisto (perustettu/rakennettu) EN - Built park RU - Anlagd park	Aktiivisesti hoidettu viheralue, jolle ovat tyypillisiä penkit, valaistus, istutukset ja leikkipaikat. Puistossa on merkittävässä määrin kasvillisuutta luomassa visuaalista muotoa, suojaa, varjoa ja esteettistä mielihyvää.	Rakennettu viheralue Puisto (kaavamerkintä, s. 33) Park Urban park Constructed park
Huomattavaa	Puistoa käytetään niin alueen luonnehdintana kuin kaavamerkintänäkin. Ruotsin kielen anlagd park, perustettu puisto, on osuvampi kuin suomen rakennettu puisto, joka kuitenkin on yleisesti käytetty. Englannin kielessä puisto on usein pelkkä park, jolla kuitenkin voidaan tarkoittaa niin laajoja viheraluekokonaisuuksia kuin pieniä korttelipuistikoitakin. Kaavat eivät ole puistojen suhteen vertailukelpoisia, koska kaavoittajat käyttävät puisto-käsitettä eri tavoin, ja kaavan puisto voi tarkoittaa hyvin eri asiaa erityyppisissä kaupungeissa (ks. esim. Zchauer 1987). Viherympäristöliiton hoitoluokitus (Nuotio 2007) suuntaa osaltaan käsitteen käyttöä kansallisesti. Käsitteen käyttöön vaikuttavat myös kuntien hoitosuositukset ja eri aikakausien suunnitteluideologiat ja -mallit (ks. esim. Häyrynen 2001, Hirvensalo 2006). Haluttaessa vertailla puistojen todellista hoitoa tarvitaan puisto-toimen tilastoja hoidon toteutuksesta hoitoluokittain. Hoitoluokat kertovat puistojen ilmeestä ja usein myös sijainnista kaupunkirakenteessa. Kun kyseessä on historiallinen puisto eli vanha, olemassa oleva kaupunkipuisto (kuten Helsingin Kaivopuisto) tai kartanopuisto, josta sittemmin on tullut julkinen virkistysalue, pitäisi niitä kaavassakin nimittää erikseen esim. juuri historiallisiksi puistoiksi, eikä lähivirkistysalueiksi, koska niiden viheralueena säilyttäminen ei perustu asukkaiden virkistysalueen tarpeeseen vaan puistokulttuuriperinnön säilyttämiseen. Puisto on myös statuskäsite siinä, ettei alueelle rakenneta rakennuksia. Esimerkiksi käsitteisiin ”keskuspuiisto” tai ”kaupunginosapuisto” liittyy ajatus, että tarvittaisiin laajempi keskeinen virkistysalue, jolle ei ole syytä rakentaa rakennuksia.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Kaupunkipuistoihin kuuluvat keskustapuistot, erikoispuistot ja -kohteet, korttelipuistot ja kaupunginosapuistot. Niiden sijainti on keskeinen ja ne edustavat usein perinteistä puutarhamaista viherkentämistä sekä korkeatasoista ympäristörakentamista. (Tampere – Kantakaupungin... 2008)</i> <i>Park: Mainly open space set aside for recreational purposes, both formal and informal, with significant component of trees to provide visual screening, shelter, shade and aesthetic pleasure. As well as trees, grass is likely to be a major vegetation element together with shrubs, water, surfaced areas such roads and paths and possibly buildings and other structures provided as amenities for the public. (Bell ym. 2005)</i>	

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Luonnonmukaisesti hoidettava viheralue EN - Naturally managed green area RU - Naturenligt skött grönområde	Viheralue, jota hoidetaan vähemmän aktiivisesti kuin rakennettua puistoa ja luonnon muuttuminen suksessiokehityksen kautta hyväksytään sen oleellisena piirteenä. Hoito perustuu luonnon prosessien ohjaamiseen ja hyödyntämiseen ennemmin kuin alueen pitämiseen tietynlaisena.	Virkistysmetsä Luonnonhoitoniitty Luonnonhoitoranta
Huomattavaa	Luonnonmukaisesti hoidettu viheralue määritetty tapauskohtaisesti sidoksissa aikaan ja paikkaan (ks. kuva 7). Luonnonmukaisesti hoidettuja viheralueita voivat olla esim. kalliot, metsät ja niityt. Virkistyskäytön kannalta keskeisimpiä metsiä ovat kaupunkimetsät eli kaupunkiseudun ne metsät, joita hoidetaan ensisijaisesti virkistyskäyttöä eikä puuntuotantoa varten. Luonnonmukaisesti hoidettuihin viheralueisiin voi kuulua voimakkaastikin ihmisen vaikuttamia viheralueita, jopa luonnontilaisen kaltaisia viheralueita ja luonteeltaan näiden väliin asettuvia luonnonmukaisia viheralueita. Hoito voi tarkoittaa myös hallittua hoitamattomuutta (ks. esim. Saukkonen 2011). Hoidon tavoitteena voi olla esimerkiksi alueen kehitys kohti luonnontilaa eli sellaista, jossa ihmisellä ei ole minkäänlaista vaikutusta (Kuuluvainen 1999)	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Muulla keskustan ulkopuolella viheralueiden hoitamisessa tulee tulevaisuudessa keskittyä sen sijaan luonnonmukaisempaan hoitoon. [...] Kaupungin reuna-alueilla viheralueiden perustamisen ja hoidon tavoitteet ovat ensisijaisesti lähes luonnonmukaisesti hoidettavat alueet. (Vaasan kaupunki 2006)</i>	

Kuva 7. Vaasassa viheralueet on jaettu hoitovyöhykkeisiin, joista yhdellä tavoitellaan luonnonmukaista hoitoa (väilvyöhyke) ja toisella korkeatasoista luonnonmukaista hoitoa (kaupunginosakeskusten vyöhyke). (Vaasan viheraluejärjestelmä 2030)

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Luonnonarvojen säily- misen kannalta merkit- tävä viheralue	Viheralue, jota hoidetaan en- sisijaisesti sen luonnonarvojen säilyttämisen kannalta tai jonka annetaan luonnonarvojen säilyt- tämiseksi kehittyä ilman toimen- piteitä.	
Huomattavaa	Luonnonarvojen säilymisen kannalta merkittävillä viheralueilla sallitaan hoitotoimenpiteet, joita tarvitaan alueen luonnonarvojen säilymisen edistämiseksi. Näihin alueisiin kuuluvat kaavojen mu- kaiset luonnonsuojelualueet ja muut alueet, joiden hoidossa luon- nonarvot ovat etusijalla. Näitä muita alueita voivat olla esimerkiksi harvinaisten kasvien esiintymät, rauhoitetut luontotyypit, pienia- laiset suot yms., jotka merkitään viheralueluokituksessa (Nuotio 2007) luokkaan E (erityisalueet). Luontoarvojen säilyttäminen voi tarkoittaa myös, että alueen annetaan kehittyä ilman toimenpiteitä (ks. luonnonmukaisesti hoidettava viheralue). Tällaisia ovat yleensä esimerkiksi suot, ellei niiden hoitoon kuulu ennallistamistoimia. Rauhoitettujen luonnonsuojelualueiden ja luontotyyppien tai erityisesti suojeltujen lajien esiintymien käsittelystä tehdään hoito- ja käyttösuunnitelmat, jotka Ely-keskus vahvistaa.	
Esimerkkejä käytöstä		

Suosittelava käsite	Määritelmä	Läheisiä käsitteitä
Joutomaa EN - Wasteland RU - Impediment	Kulutuksen tai muun toiminnan takia avoimena pysyvä alue, jolla kasvaa pio- neerilajistoa ja jolla ei ole välitöntä selvää käyttötarkoitusta.	Ruderaatti Ruderatmark Skräpmark
Huomattavaa	Joutomaalla on käytännössä merkitystä mm. ekologisesti ja rakenta- misen, metsätalouden ja ihmisten kulkureittien ja virkistykseen kannal- ta. Joutomaa-käsitettä on käytetty varsin monissa merkityksissä: ra- kentamisen kannalta raakamaa, huonokasvuinen metsätalousmaa, käyttötarkoitukseton maa, käytöltään muuttunut ja siksi tehotto- massa käytössä oleva maa tai vesijättöalue. Joutomaa-käsitettä ei tule sekoittaa käsitteeseen ruderaatti, joka tarkoittaa ruderaatti-biotoop- pia. Ruderaatti-biotooppeja sijaitsee usein joutomailla. Ruderaat- ti-biotooppi voi syntyä esimerkiksi maanläjityksessä ja kasvillisuus sillä vaihtelee ympäristöhistorian, naapurialueiden kasvillisuuden ja maan ominaisuuksien mukaan. Esimerkiksi Helsingin ruderaatti-biotoop- pien 27 yleisimpään kasviin kuuluu Kurton ym. (2002) tutkimuksen perusteella 8 muinaistulokasta, 6 painolastikasvia, 9 vanhaa satamien viljatulokasta ja 3 1800-luvun muuta tulokasta. Kaupunkirakentamisessa joutomaa-käsite on liittynyt rakentamat- tomiin alueisiin, joita ei ole tarkoitettu mihinkään tiettyyn käyttöön, täydennys- ja lisärakentamisen kannalta. Maa- ja metsätaloudessa joutomaa on maa- ja metsätalouden arvoluokituksen käsite ja tarkoittaa maata, joka tuottaa puuta alle 0,1 m³ hehtaaria kohti vuo- dessa. Luokitusta käytetään mm. valtakunnan metsien inventoinnissa ja metsäsuunnitelmissa. Joutomaa-käsitettä on alettu – tässä esitetyn määritelmän kannalta harhaanjohtavasti – käyttää myös ruderaatin suomennoksena (ks. Kurtto ja Helynranta 1998). Mediassa on puhut- tu joutomaista tarkoitettaessa rakentamatonta kiinteistöä väheksy- vässä mielessä. Ympäristöliikkeet ovat tarkoittaneet joutomaalla mm. rakentamattomia sukkession alkuvaiheen metsiä, kaupunkiniittyjä ja -rantoja, talvilintujen siemensyöjien ruokamaita, Helsingin Arabian- rantaa ja monenlaisia ”guerrilla gardening” -kohteita.	
Esimerkkejä käytöstä	<i>Teollinen toiminta vaatii usein paljon tilaa raaka-aineille, tuotteiden varas- tointiin, työkoneille jne. Lisäksi suuremmat yritykset varaavat aina maata mahdolliseen lisärakentamiseen. Teollisuusalueilla on tämän vuoksi run- saasti myös joutomaita varastoalueilla, suurien tonttien kulmissa ja tulevaa rakentamista odottavilla alueilla. Myös tehtaan sulkeminen jättää jälkeensä suuria joutomaa-alueita, kun paljon käytössä olleet maa-alueet hylätään.</i> (Ranta ja Sipari 2013b)	

Lähteet

- Alikeraava, Kerca eteläosa asemakaava (2007). Keravan kaupunki. Luettu 12.10.2010. <http://www.kerca.fi/files/kerca/liitetiedostot/Asemakaava%20-%20Kerca%20etel%E4>
- Antikainen, Uusitalo, Ventola (1992). Viheralueiden käsitteistöt. Maisema ja Ympäristö Oy. Selvitys 10/1992, ympäristöministeriö, Helsinki.
- Aura, S., Horelli, L., Korpela, K. (1997). Ympäristöpsykologian perusteet. WSOY, Porvoo.
- Benedict, M., McMahon, E. (2006). Green Infrastructure: Linking Landscapes and Communities. Washington: Island Press.
- Bell, S., Blom, D., Rautamäki, M., Castel-Branco, C., Simon, A., Asger Olsen, I. (2005). Design of Urban Forests. Julkaisussa: Konijnendijk, C.C., Nilsson, K., Randrup, T.B. ja Schipperijn, J. Urban Forests and Trees – A Reference Book. Springer, Berlin, 149-186.
- CICES - The Common International Classification of Ecosystem Services (2013). Versio 4.3, 1/ 2013. <http://cices.eu>
- Colding, J. (2011). The Role of Ecosystem Services in Contemporary Urban Planning. Julkaisussa: Niemelä, J., Breuste, G., Guntenspergen, N., McIntyre, T., Elmqvist, T. ja James, P. (toim.). (2011). Urban ecology: Patterns, Processes, and Applications. Oxford University Press, Oxford, 228-237.
- European Commission (2013). Green Infrastructure (GI) — Enhancing Europe's Natural Capital. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions. Bryssel 6.5.2013, COM(2013) 249 final. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2013:0249:FIN:EN:PDF>
- Eurooppalainen maisemayleissopimus (2008). Vammalan kirjapaino. <http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/heritage/landscape/compendium/leafletFinlande.pdf>
- Grahn, P., Sorte, G. (1985). Hur används parken? Om organiserade gruppers bruk av grönområden. Stad och land 39. Alnarp.
- Green Infrastructure North West (2011). Glossary. Luettu 15.10. 2011. <http://www.greeninfrastructure-nw.co.uk/html/index.php?page=glossary>
- Haapala, A., Kunnaskari, M. (toim.) (2006). Paradokseja paratiiseissa. KSEI:n raportteja 2006:4.
- Haapanala, A., Pitkäranta, H., Ijala, A., Kemppainen, P. (2009). Maakuntakaavat maa- ja metsätaloustaluuilla. Ympäristöministeriön raportteja 18/2009. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/41358>
- Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H., Tani, S. (toim.) (1997). Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen. Osuuskunta Vastapaino, Tampere.
- Haila, Y., Joutsiniemi, A., Kervinen, M., Lodenius, S. (2010). Östersundomin osayleiskaavan kaupunkiekologinen ohjelma. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. http://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/yos_2010-3.pdf
- Heikkilä, T. (2001). Kulttuurimaiseman suojelu. Julkaisussa: Lounatvuori, I. ja Putkonen, L. Rakennusperintömme – kulttuuriympäristön lukukirja. Ympäristöministeriö, Museovirasto ja Rakennustieto Oy, Helsinki, 189–191.
- Helminen, V., Nurmio, K., Rehunen, A., Ristimäki, M., Oinonen, K., Tiitu, M., Kotavaara, O., Antikainen, H., Rusanen, J. (2013). Kaupungin-maaseudun alueluokitus. Paikkatietomutoisen alueluokituksen muodostamisperiaatteet. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Helsingin viheralueohjelma 1999–2008 (1999). Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisu 1999:1. [http://www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutuluokitus >Luokituksen muodostamisperiaatteet](http://www.ymparisto.fi/kaupunkimaaseutuluokitus%20Luokituksen%20muodostamisperiaatteet)
- Hentilä, H.-L. ja Wiik, M. (2003). Kaupunkikuva asukkaiden kokemana. Vantaan kokeiluprojektin kuvaus. Suomen ympäristö 619. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/40400>
- Hiedanpää, J., Suvantola, L., Naskali, A. (toim.) 2010. Hyödyllinen luonto: ekosysteemipalvelut hyvinvointimme perustana. Vastapaino, Tampere.
- Hietala-Koivu, R., Joutsalmi, S., Tyrväinen, L. (toim.) (2006). Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden muutoksen arvioiminen. Selvitys maiseman seuranta- ja indikaattoreista. Suomen ympäristö 6/2006. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/38759>
- Hirvensalo, V. (2006). Modernin kaupungin luonto muutoksessa - kahdeksan esimerkkiä suomalaisesta asuinalue-suunnittelusta. Ann. Univ. Turkuensis C 245.
- Häyrynen, M. (2001). Puistoja ja puutarhoja inventoimaan. Julkaisussa: Lounatvuori, I. ja Putkonen, L. Rakennusperintömme – kulttuuriympäristön lukukirja. Ympäristöministeriö, Museovirasto ja Rakennustieto Oy, Helsinki, 201–203.
- Joensuun seudun yleiskaava 2020 (2008). Joensuun seutu. <http://www.jns.fi/Resource.phx/sivut/sivut-joensuunseutu/asukas/yleiskaava.htm>
- Jutila, H. (2011). Ekologiset yhteydet kaavaselvityksissä. Esitys Ekologiset yhteydet 6 –seminaarissa 9.3.2011, Helsinki. <http://www.sll.fi/uusimaa/toiminta/toimintaryhmat/jutila-ey-6-090311.pdf>
- Jutila, H., Metsänen, T. (2013). Hämeenlinnan Äikälän luontoselvitys. Hämeenlinnan ympäristöjulkaisuja 13. Hämeenlinnan kaupunki. http://www.hameenlinna.fi/pages/215561/Aikaalan_luontoselvitys_liitteineen.pdf
- Jyväskylän kaupunki (2008). Viheralueiden arvojen kartoitus. Jyväskylän kaupunki, yhdyskuntatoimi, kaupunkisuunnitteluosasto. Luonnos 3.6.2008. http://www2.jkl.fi/kaavakartat/viherosayleiskaava/viherarvot_raportti_luonnos08.pdf
- Jyväskylän kaupunki (2010). Jyväskylän virkistysreitiselvitys. WSP Finland. http://www2.jkl.fi/kaavakartat/viherosayleiskaava/virkistysreitiselvitys_2010.pdf
- Keilarinne-Matkusniemi asemakaava, selostus (2013). Kuopion kaupunki.

- Koivuhaka asemakaavan muutos nro 001825, 10.9.2012 (2012). Vantaan kaupunki.
- Korpela, K. (2001). Koettu terveys ja asuinalueen mieluisat ja epämieluisat ympäristöt. Teoksessa Melu-kylä vai mansikkapaikka? Asukkaiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä asuinalueiden terveellisyys-destä. Suomen ympäristö 467. Ympäristöministeriö, Helsinki, 123-141.
- Kosonen, L. (2007). Kuopio 2015. Jalankulku-, joukkoliikenne- ja autokaupunki. Suomen ympäristö 36. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/38432>
- Kosonen, L. (2009). Johdatus vyöhykeajatteluun. Julkaisussa: Schulman, H. ja Jaakola, A. (toim.) Kaupunkirakenteen kehityspiirteet: KARA esitutkimus Helsingin ja Turun työssäkäyntialueilla. Helsingin kaupungin tietokeskus – Tutkimuskatsauksia 2009:6, 17–20.
- Kulttuuriympäristökampanja – Jokaisen oma ympäristö (2010). Kulttuuriympäristön käsitteitä. Luettu 16.10.2010. <http://www.joy2010.fi/kulttuuriymparisto/kasitteita>
- Kulttuuriympäristön ja korjausrakentamisen käsitteitä (2013). Rakennusperinto.fi. Luettu 23.8.2013. http://www.rakennusperinto.fi/kulttuuriymparisto/kasitteisto/fi_FI/Kasitteisto/
- Kurtto, A., Helynranta, L. (1998). Helsingin kasvit: kukkivilta kiviltä metsän syliin. Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Helsinki.
- Kurtto, A., Hahkala, V., Helynranta, L. (2002). Helsingin kasviston historialliset ainekset, uhanalaisuus ja elinympäristöt. Teemakartasto. Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Helsinki.
- Kuuluvainen, T. (1999). Luonnontilaisen metsän merkitys tutkimukselle. Metsätieteen aikakauskirja 4/1999: 757-760. <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff99/ff994757.pdf>
- Kyttä, M., Kahila, M. (2006). PehmoGIS elinympäristön koetun laadun kartoittajana. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisu B 90.
- Kytäjän osayleiskaava (1995). Hyvinkään kaupunki. http://www.hyvinkaa.fi/static/kaavoit/Kytaja/htm/kytajan_kaava.htm
- Lahden kaupunki (2011). Lahden yleiskaava: viherrakenteen arvoluokitus ja ekologinen verkosto. Sito Oy. [http://lahti.fi/www/images.nsf/files/AF2F497F9E2F880CC2257870001F776B/\\$file/Lahden%20ekologinen%20verkosto_web.pdf](http://lahti.fi/www/images.nsf/files/AF2F497F9E2F880CC2257870001F776B/$file/Lahden%20ekologinen%20verkosto_web.pdf)
- Lahti 2025 – Yleiskaavaaluonnoksen vaikutusarvointi 30.6.2011 päivitetyn yleiskaavaaluonnoksen pohjalta (2011). WSP Finland, 31.10.2011.
- Lohjan kaupunki (2013). Asuinalueiden typologia. Luettu 30.8.2013. <http://www.lohja.fi/Liitetiedot/Asuinalueiden%20typologia.pdf>
- Lohjan taajamaosayleiskaava (2013). Kaavamääräykset 26.3.2013. Esitetty hyväksyttäväksi valtuustolle 8.4.2013. Lohjan kaupunki. <http://www.lohja.fi/default.asp?kieli=246&sivu=2514&alasivu=2514>
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.
- MAMA-työryhmä – Maiseman huomioon ottaminen maankäytön suunnittelussa (2011). Esitys ministeri Kiurulle työryhmän perustamisesta. Viherympäristöliitto ry. <http://www.vyl.fi/vyl/tyoryhmat/mama-tyoryhma>
- Merivuori, T-M. (1986). Viheralueetutkimus. Ympäristöministeriö, Kaavoitus- ja rakennusosasto, julkaisematon tutkimus. Helsinki.
- MEA - Millennium Ecosystem Assessment (2005). Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis. World Resources Institute, Washington, DC.
- Mäkynen, A. (2002). Viheralue selvitys. Vantaan kaupunki, kaupunkisuunnitteluyksikkö, Vantaa.
- Niemelä, J., Saarela, S.-R., Söderman, T., Kopperoinen, L., Yli-Pelkonen, V., Väre, S. ja Kotze, D.J. (2010). Using the ecosystem services approach for better planning and conservation of urban green spaces: a Finland case study. Biodiversity and Conservation 19:11, 3225–3243.
- Niemelä, J., Breuste, G., Guntenspergen, N., McIntyre, T., Elmqvist, T., James, P. (toim.). (2011). Urban ecology: Patterns, Processes, and Applications. Oxford University Press, Oxford.
- Niemi, M., Väre, S., Martin, A., Grenfors, E., Krisp, J., Tuominen, M., Nummi, P. (2007). Eläinten liikkuminen teialueella. Mosse -tutkimusohjelman osatutkimukset 2003–2006. Tiehallinnon selvityksiä 54/2007. Tiehallinto, Helsinki. http://alk.tiehallinto.fi/julkaisut/lista_selvitykset.htm
- Nuotio, A-K. (toim.). (2007). Viheralueiden hoitoluokitus. VYL-julkaisu 36. Viherympäristöliitto ry ja Kaupunginpuutarhurien seura ry, Helsinki.
- Nyman, M. (2013). Maisemaselvitys. Tietoa maisemasta ja suuntaviivoja suunnittelun tueksi. ELY-keskus – Opas 9. Varsinais-Suomen ELY-keskus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-257-891-4>
- Ojala, A. (2005). Vantaan luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeät alueet. Vantaan kaupunki, kaupunkisuunnittelu, C20:2005, Kaupsu 11/2005. http://www.vantaa.fi/fi/kaavoitus_ja_maankaytto/yleiskaavoitus/yleiskaava_2007/selvitykset
- Omakotitaloja Ylästään Sutarsin tilalle, asemakaava nro 402900, Yläst 7B. (2013). Vantaan kaupunki. http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/89338_402900_selostusLKA_10_06_2013.pdf
- Oulun kaupunki (2013). Kaupunkisuunnittelusanastoa. Luettu 30.8.2013. <http://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/kaupunkisuunnittelusanastoa>
- Oulun kulttuuriympäristöohjelma (2013). Oulun kaupungin rakennus- ja elämysohjelma, Oulun kaupunki. <http://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/kulttuuriymparisto>
- Oulun seudun yleiskaava 2020 (2007). <http://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/ou-lun-seudun-yleiskaava-2020>
- Oulun yleiskaava 2020 (2004). Oulun kaupunki. <http://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/ou-lun-yleiskaava-2020>
- Panu, J. (1998). Maisemarakenteen ja taajamarakenteen yhteensovittaminen. Suomen ympäristö 264. Ympäristöministeriö, Helsinki.

- Pelo, M. (2012). Vihertehokkuus rakennetussa ympäristössä. Maisema-arkkitehtuurin diplomityö. Aalto-yliopisto, Espoo. Tilaja Jyväskylän kaupunki. <http://www.ilmastotyokat.fi/files/2013/01/Marja-Pelo-Diplomityo-Jyv%C3%A4skyl%C3%A4.pdf>
- Potchin, M.B., Haines-Young, R.H. (2011). Ecosystem services: Exploring a geographical perspective. *Progress in Physical Geography* 35: 575–594.
- Primmer, E., Kopperoinen, L., Ratamäki, O., Rinne, J., Vihervaara, P., Inkiläinen, E., Mashkina, O., Itonen, P. (2012). Ekosysteemipalveluiden tutkimuksesta hallintaan – kirjallisuuskatsaus ja tapaus-tarkasteluja. *Suomen ympäristö* 39/2012. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/38795>
- Päijät-Hämeen liitto (2013). Päijät-Hämeen ekologisen verkoston päivitys. Päijät-Hämeen liitto, SITO Oy.
- Pähkinärinne 4 asemakaava ja asemakaavamuutos nro 121200, 23.10. 2012 (2012). Vantaan kaupunki. http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructu-re/82363_121200_selostus_23_10_2012_osa1.pdf
- Ranta, P., Sipari, J. (2013a). Ympäristöverkko – Kaupunkiluonto muuttuu. Luettu 30.8.2013. http://www.tampere.fi/ytoteto/yva/ymparistoverkko/bl_kl_kaupunkiluontomuuttuu.html
- Ranta, P., Sipari, J. (2013b). Ympäristöverkko - Teollisuusalueille syntyy paljon joutomaita. Luettu 30.8.2013. http://www.tampere.fi/ytoteto/yva/ymparistoverkko/bl_kl_teollisuusalueillesyntyypal-jonjoutomaita.html
- Rauman kaupunki (2013). Leikkikentät. Luettu 30.8.2013. <http://www.rauma.fi/tevi/Kuntek/Wiher-toimi/Leikkikentat/Leikkikentat.htm>
- Rautamäki-Paunila, M. (1982). Maisemamaakunnat – maakunnallinen viheraluejärjestelmä. A-osaston maisemalaboration julkaisu 3/82. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Rautamäki, M. (1989). Maisema rakentamisen perustana. Ympäristöministeriö, Kaavoitus- ja rakennus-osasto, selvitys 2/1989. Helsinki.
- Ristimäki, M. (1999). Yhdyskuntarakenteen seurantajärjestelmä. Ehdotus yhdyskuntarakenteen seuran-järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Suomen ympäristö 344. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Ristimäki, M., Kalenoja, H., Tiitu, M. (2011) Yhdyskuntarakenteen vyöhykkeet. Vyöhykkeiden kriteerit, alueprofiilit ja liikkumistottumukset. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 15/2011. Liikenne- ja viestintäministeriö, Helsinki. <http://www.lvm.fi/julkaisu/1238677/yhdyskuntarakenteen-vyo-hykkeet-vyohykkeiden-kriteerit-alueprofiilit-ja-liikkumistottumukset>
- Ristimäki, M., Oinonen, K., Pitkäranta, H., Harju, K. (2003). Kaupunkiseutujen väestönmuutos ja alueel-linen kasvu. Suomen ympäristö 657. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Ristimäki, M., Tiitu, M., Kalenoja, H., Helminen, V., Söderström, P. (2013). Yhdyskuntarakenteen vyö-hykkeet Suomessa – jalankulku-, joukkoliikenne- ja autovyöhykkeiden kehitys vuosina 1985–2010. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 32/2013. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/41574>
- Ruutu ja rakenne – Espoon ja Helsingin seudun kuvaus (1985, 1995, 2005) yhdyskuntarakenteen seu-rantajärjestelmän (YKR) tietojen avulla (2009). Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä B93: 2009. Espoon kaupunki. http://www.espool.fi/fi-FI/Asuminen_ja_ymparisto/Kaavoitus/Yleiskaava/julkaisut
- Saarela, S.-R., Söderman, T. (2008). Ekologisesti kestävät kaupunkiseudut ja niiden ekosysteemipalvelut. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 33. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/39715>
- Saukkonen, T. (2011). Helsingin kaupungin luonnonhoidon linjaus. Helsingin kaupungin rakennusvi-raston julkaisuja 2011:14. http://www.hel.fi/static/hkr/julkaisut/2011/luonnonhoito_web.pdf
- Skanssin ja Piispanristin osayleiskaava 2001 (2005). Turun kaupunki. <http://www.turku.fi/Public/default.aspx?nodeid=11983>
- Strandell, C., Strandell, A. (2002). Elinympäristön seurannan kehittäminen. Suomen ympäristö 545. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Stähle, A. (toim.). (2003). Sociotophandboken. Stockholm stad, Stadsbyggnadskontoret.
- Säterinniityn asemakaava (2006). Espoon kaupunki.
- Söderman, T., Saarela, S.-R. (toim.). (2011). Kestävät kaupunkiseudut – Kriteereitä ja mittareita suunnitte-lun työvälineiksi. Suomen ympäristö 25/2011. <http://hdl.handle.net/10138/37038>
- Tampereen kaupunki (2010). Yleisen alueen lohkominen. Luettu 20.9.2010. www.tampere.fi > Kaavat ja kiinteistöt > Kiinteistöpalvelut > Kiinteistönmuodostus > Yleisen alueen lohkominen
- Tampere – Kantakaupungin yleiskaava (1998). Tampereen kaupunki. <http://www.tampere.fi/kaavatja-kiinteistot/kaavoitus/yleiskaavoitus/voimassaolevatyleiskaavat/kantakaupunginyleiskaava.html>
- Tampere – Kantakaupungin ympäristö- ja maisemaselvitys (2008). Tampereen kaupunki. <http://www.tampere.fi/kaavatjakiinteistot/kaavoitus/selvityksetjaarviointit/ymparistojamaisemaselvitys.html>
- Tampereen viheralueohjelma 2005–2014 (2005). Tampereen kaupunki. <http://www.tampere.fi/ytoteto/puisto/vao/vao.htm>
- Toivonen, H., Leivo, A. (2001). Kasvillisuuskartoituksessa käytettävä kasvillisuus- ja kasvupaikkaluoki-tus. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja A 14. Metsähallitus, Vantaa.
- Turun kaupunki (2010). Viljelypalstat. Luettu 12.9.2010. www.turku.fi > Kaupunkisuunnittelu ja ympä-ristö > Kaupunki maanomistajana > Maanvuokraus > Viljelypalstat
- Turun viheralueohjelma 2006–2015. Turun kaupunki. <http://www.turku.fi/public/default.aspx?con-tentid=57271>

- Tuusulan kunta (2011). Tuusulan yleiskaava 2040 Maisemaselvitys. Etelä-Hyrylä – Luoteis-Hyrylä – An-nivaara - Purola –Nuppulinna – Länsi-Jokela. Tuusulan kunta/ FCG Group. http://www.tuusula.fi/attachments/text_editor/16626.pdf
- Tyrväinen, L. (2004). Viheralueiden arvokartoitus tuo puuttuvaa tietoa kaupunkisuunnitteluun. *Kvartti* 2004(4), 42–50.
- Työryhmän esitys Kulttuuriympäristöstrategiaksi (2013). Ympäristöministeriö ja opetus- ja kulttuurimi-nisteriö. http://www.ym.fi/fi-FI/Maankaytto_ja_rakentaminen/Ohjelmat_ja_strategiat/Kulttuu-riymparistostrategia > Työryhmän esitys kulttuuriympäristöstrategiaksi
- Uudenmaan liitto (2008). Metropolialueelle kestävä aluerakenne. http://www.uudenmaanliitto.fi/modules/publishbank/julkaisupankki_files/587_Metropolialueelle_kestava_aluerakenne.pdf
- Uudenmaan liitto (2010). Mansikkapaikat Uudellamaalla ja Itä-Uudellamaalla. Uudenmaan liiton julkai-suja E 108. Uudenmaan liitto, Helsinki. http://www.uudenmaanliitto.fi/files/6273/E_108_Mansik-kapaikat_Uudellamaalla_ja_Ita-Uudellamaalla.pdf
- Uudenmaan liitto (2012). Missä on maat mainioimmat – Uudenmaan kulttuuriympäristöt. Uudenmaan liiton julkaisuja E114. Uudenmaan liitto, Helsinki. http://www.uudenmaanliitto.fi/files/6309/Mis-sa_maat_on_mainioimmat_E114.pdf
- Uusitalo, A. (2006). Ekologisesti arvokkaiden alueiden huomioiminen maakuntakaavoituksessa. Selvitys Keski-Suomen maakuntakaavoitusta varten. http://www.keskisuomi.fi/filebank/933-ekologi-set_vyohykkeet.pdf
- Vaasan kaupunki (2006). Vaasan viheralueiden hoitoluokitus.
- Vaasan viheraluejärjestelmä 2030 (2008). Vaasan kaupunkisuunnittelu, Vaasa. <http://www.vaasa.fi/Link.aspx?id=1067716>
- Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväin käytön stra-tegiasta vuosiksi 2012–2020 (2012). http://www.ym.fi/fi-FI/Luonto/Luonnon_monimuotoisuus/Strategia_ja_toimintaohjelma
- Vantaan viheralueohjelma 2001–2010 (2001). Vantaan kaupunki.
- Vantaan yleiskaava 2007 (2007). Vantaan kaupunki. http://www.vantaa.fi/fi/kaavoitus_ja_maankayt-to/yleiskaavoitus/yleiskaava_2007
- Vesilaki 19.5.1961/264.
- Viherverkkosuunnitelma, viherkaavan osaselvitys, Turun yleiskaava 2025/2030 (2008). Tuuli Vesanto, Turun kaupunki. <http://www.turku.fi/Public/download.aspx?ID=60515jaGUID={9E838B7D-0A25-4E78-ADA7-6E227207D191}>
- Wilkie, K., Ascroft, C. (2009). From Grey to Green: The Transformation of Canada’s Infrastructure. *Plan Canada* 49(1), 13.
- Ympäristöministeriö (2013). Kaavan vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen – opas arviointiin. Suomen ympäristö 13/2013. Ympäristöministeriö, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/42312>
- Zchauer, H. (1987). Helsingin asemakaavoitetut virkistysalueet. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto, yleiskaavaosasto. Julkaisu YA: 1/88.

KUVAILEHTI

Julkaisija	Suomen ympäristökeskus			Julkaisu-aika Joulukuu 2013
Tekijä(t)	ViherKARA-verkosto			
Julkaisun nimi	Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Suomen ympäristökeskuksen raportteja 39/2013			
Julkaisun teema				
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut	Julkaisu on saatavana vain internetistä: www.syke.fi/julkaisut helda.helsinki.fi/syke			
Tiivistelmä	Raportissa on määritelty keskeisiä käsitteitä, joita tarvitaan kuvailtaessa kaupunkiseutujen vihreää infrastruktuuria eri näkökulmista. Vihreä infrastruktuuri tarkoittaa strategisesti suunniteltua verkostoa, johon kuuluu niin luonnollisia kuin ihmisen luomiakin viheralueita, pihojen kasvullisia osia, pienvesiä ja vesialueita ja muita fyysisiä luonnon elementtejä, ja joka on suunniteltu tuottamaan erilaisia ekosysteemipalveluja ja jota hoidetaan tässä tarkoituksessa. Käsitteet on jaettu yleiskäsitteisiin, rakennekäsitteisiin, kaavamerkintöihin ja alueiden luonnehdintoihin. Raportti on suunnattu kaupunkiseutujen suunnittelun ja viheralueiden kanssa työskenteleville ammattilaisille, opiskelijoille ja muille kiinnostuneille, esimerkiksi elinympäristönsä suunnitteluun osallistuville kansalaisille.			
Asiasanat	kaupunkiseudut, luonnonhoito, maankäytön suunnittelu, viheralueet, yhdyskuntarakenne			
Rahoittaja/ toimeksiantaja				
	ISBN	ISBN 978-952-11-4254-3 (PDF)	ISSN	ISSN 1796-1726 (verkkoy.)
	Sivuja 50	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta (sis. alv 8 %)
Julkaisun jakaja	Suomen ympäristökeskus (SYKE), neuvonta PL 140, 00251, Helsinki Sähköposti: neuvonta.syke@ymparisto.fi			
Julkaisun kustantaja	Suomen ympäristökeskus (SYKE), syke.fi PL 140, 00251, Helsinki Puh. 0295 251 000			
Painopaikka ja -aika				

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Finlands miljöcentral			Datum December 2013
Författare	ViherKARA-verkosto (ViherKARA-nätverk)			
Publikationens titel	Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä (Begrepp inom grön infrastruktur i stadsregioner)			
Publikationsserie och nummer	Finlands miljöcentrals rapporter 39/2013			
Publikationens tema				
Publikationens delar/andra publikationer inom samma projekt	Publikationen finns tillgänglig på internet: www.syke.fi/publikationer helda.helsinki.fi/syke			
Sammandrag	I rapporten definieras centrala begrepp som behövs för att beskriva grön infrastruktur i stadsregioner. Grön infrastruktur betyder ett strategiskt planerat nätverk som innehåller grönområden, områden med växtlighet på gårdar, småvatten och vattenområden och andra fysiska naturelement – naturliga eller skapade av människan. Den gröna infrastrukturen är planerad för att producera olika ekosystemtjänster och förvaltas med detta mål. Begreppen är indelade i generella begrepp, strukturbegrepp, planbeteckningar och områdesbeskrivningar. Rapporten kan användas av experter som jobbar med planering av stadsregioner och grönområden, studerande och andra intresserade, till exempel medborgare som deltar i planeringen av sin livsmiljö.			
Nyckelord	stadsregioner, naturvård, markdispositionsplanering, grönområden, samhällstruktur			
Finansiär/uppdragsgivare				
	ISBN	ISBN 978-952-11-4254-3 (PDF)	ISSN	ISSN 1796-1726 (online)
	Sidantal 50	Språk finska	Offentlighet Offentlig	Pris (inneh. moms 8 %)
Distribution	Finlands miljöcentral (SYKE), PB 140, 00251 Helsingfors Epost: neuvonta.syke@ymparisto.fi			
Förläggare	Finlands miljöcentral (SYKE), PB 140, 00251 Helsingfors Tel. 0295 251 000 Epost: neuvonta.syke@ymparisto.fi			
Tryckeri/tryckningsort -år				

DOCUMENTATION PAGE

<i>Publisher</i>	Finnish Environment Institute			<i>Date</i> December 2013
<i>Author(s)</i>	ViherKARA-verkosto (ViherKARA network)			
<i>Title of publication</i>	Kaupunkiseutujen vihreän infrastruktuurin käsitteitä (Concepts of green infrastructure for urban regions)			
<i>Publication series and number</i>	Reports of the Finnish Environment Institute 39/2013			
<i>Theme of publication</i>				
<i>Parts of publication/ other project publications</i>	The publication is available in the internet: www.syke.fi/publications helda.helsinki.fi/syke			
<i>Abstract</i>	The report includes definitions of the key concepts required in assessing and comparing the green infrastructure of urban regions. Green infrastructure means a strategically planned network including natural and man-made green areas, vegetated sections of yards, small water systems and water areas, and other physical nature elements. This network is designed to produce multiple ecosystem services and is managed for this purpose. The key concepts are classified into general concepts, structural concepts, zoning regulations and area characterisations. The report can be used by professionals involved in the planning of urban regions and green areas and students and others with an interest in the theme, for example citizens engaged in the planning of their living environment.			
<i>Keywords</i>	urban regions, nature management, land use planning, green areas, urban form			
<i>Financier/ commissioner</i>				
	ISBN	ISBN 978-952-11-4254-3 (PDF)	ISSN	ISSN 1796-1726 (online)
	<i>No. of pages</i> 50	<i>Language</i> Finnish	<i>Restrictions</i> Public	<i>Price (incl. tax 8 %)</i>
<i>Distributor</i>	Finnish Environment Institute (SYKE), neuvonta P.O. Box 140, FI-00251 Helsinki, Finland Email: neuvonta.syke@ymparisto.fi			
<i>Financier of publication</i>	Finnish Environment Institute (SYKE), P.O. Box 140, FI-00251 Helsinki, Finland Phone +358 295 251 000			
<i>Printing place and year</i>				

